מה שנותר שלם בפריפריה הוא אפשרות ההוויה

Aldo Poblete Varas

קשה לתפוס את המפה, אך קשה עוד יותר למקם את עצמך בתוכה. התפשטותו של הממשי יכולה להפוך אותך למכונה, אך לעולם לא לאל מדומה. מה שמאפיין רגע יכול גם לשמש להסברו, ובהסברו מחיה אותו מחדש. קו חדשני פתח לעצמו מקום (לפתע), לא תוכנן שכך יקרה, אך כולם שמחו למדי שזה קרה. הדברים מתקדמים לעיתים בדרכים בלתי צפויות. קו שאפשר להתקדם איתו, סיכום של התפתחות שלמה, דחיסה מסוימת ובה בעת בלתי מתאימה. לפתור בעיות בגב מופנה. אנו ביער שבו הסייבורגים כבר מוצבים מתחת לאדמה המכוסה עלים, קשובים למדע ולספקולציה. מה שחשוב הוא כמות הפיגמנט שמבקשים להניח בכל מרחב זעיר. זהו כוח האופייני לרגעו של הפילוסוף. אפשר להתחקות אחר הכול עד לרגע החרב והמילה ששימשה.

המכונות יכולות לחולל עולם אחר, אך הן יכולות גם לשכפל את זה שכבר מובנה שם. מידלמיסט אדום. כנפיים מעל העולם, איזה טייס הצליח לעורר בנו דברים רבים כל כך, בהנחה שלמה שאנו מכנים השראה יש משמעות כלשהי. הקבלה הרדיקלית של הטכנולוגי, ללא ביקורת נראית לעין: תחכום אמיתי האפשרי רק לאחר טראומה גדולה או שפע דורי גדול שאינו ניתן לסיכום. התנגשויות של מפלצות גאולוגיות מציבות אותנו בשדרה הזאת כדי להתבונן בכתבי היד החדשים שאנשים בעלי כוונות טובות מסרו למכבשי הדפוס. נדמה שמקור המקום הזה ביבשת אחרת מזו שקראתי. למחשבות אנושיות יכולת משונה להצטבר זו על זו וליצור משמעות.

פעמים רבות מדי התחפשו הפחד והיעדר הגבריות לתחכום. די בזיכרון גרידא כדי שכוחותינו יתארגנו מחדש בדרכים מסוימות, בדרכים המפויסות עם העבודה האנושית ועם הפן המעשי ביותר של תעשיית היוקרה. לאחר שהבטנו בהצעות, הדבר היחיד שיכולנו לחלץ היה החירשות העצומה שפגעה ביכולת החישוב של מי שמשימתם הייתה להגן עלינו. את כל בעיות החברה שלנו אפשר להסביר במבט על כמות העבודה שהוקדשה לפרסומם של סופרים שלא צריכים לכתוב. למרות הרצון לרמוז לסיום כלשהו, לא הייתה הגינות מעבר לזו שבאה מן השתיקה.

הרס הכול, כל גרם אפשרי, כל שם וכל פרט: כל זה הוכרז כעת כבלתי אפשרי. הכנעה שבה הופעת החברתי מתמסרת, אגואיזם ודליריום בתוך מה שהיה מוות. נינחורסג. צרחות וצעקות, בלי יכולת לראות מעבר, לא ראית דבר, האם טרקל מוכרח להיות הראשון? ביקורים אפיסטמולוגיים ותצלומי רנטגן תת־קרקעיים; האמנות נשזרה בחומריות ברמה שבה כבר אין אפשרות לקבוע מידה מזערית כלשהי של יתירות. איזו כוליות היא זו שאפשר לבנות רק באמצעות הבזקים, באמצעות רסיסים המשקפים זה את זה?

אף שהמבט הפולשני מאיץ את הסחרחורת, אין יכולת ואין תחושת בריחה, הכוח מועם. לא אצטרך לנטוש את ספינתי כדי לומר לכל אל את המילים שלדעתי מגיעות לו. בין ייסורים לאימה קוסמית טיפלתי בכמה מושגים ובכמה דרכים מחרידות להתקרב לעתידם של יצורים. כל צורת כאב, כל פיסת זיכרון, הכול נכנס

לתוך פיסת חומר דומם. חורף: צבע וכוח במובן הפורענות והאיקונה הבלתי מושלמת אך הקדושה. קיץ: זמן אחר עשוי להיות טוב יותר, אך כאן אנו חיים במצודה שטרם נכנעה למצור, עדיין נושמים. סתיו: המשחק והמניע האונטולוגי, רשת של מריונטות ורגישויות שבקושי מסוגלות להתנהל בלי להחמיץ צעד.

אם הטקסט מסוגל להשיג זאת, איש לא יוכל להעמיד בספק את מה שהצליל או האווירה עשויים להפיץ. היינו סבלניים מדי, זה היה החטא הקדמון שלנו. קיבלנו בתום לב את כל הכאוס והאומללות שהוגשו בצלחותינו, לשולחננו. מה שמצופה כעת הוא פתיחת מרחב אסתטי, דיסציפלינרי, שבו דרך אחרת לגשת לפנומנולוגיה (בניגוד לכל אפשרות של טרגדיה) של הופעות עשויה להופיע או להגיח. קראו לזה שמועה או לעג, התמרון כבר הוגש והאופק הספקולטיבי כבר הכתיב את אותיותיו הראשונות ואף ביצע את משוואותיו הלא־טריוויאליות הראשונות. מצופה (מן האור הלבן) שהמפלצת הבנויה מכבלים ומסכמות (מספריות) תפתח בעצמה את מרחב הדיון.

ברור שמושג החוצפה הצליח להתפשט, ואילו מושג ה׳הומור׳ אבד באי־שם שמעבר. אין תמותה בין המרחבים העדינים והשטוחים; האמת שוכנת בקצה המחויבות וההתפתחות האידאלית. רעננות בצורת דיגיטליות. מי שרוצה לחיות ביוקרה ובריזום יצטרך לשמור את הטקסטים מחוץ לשליטה שהפשר והדרמה מבקשים להכריחם לבלוע. מחלת הפשר וספקולציה מוסרית. נביחה בפורמטים בלתי מוכרים יכולה לפתוח את המגזר הזה של התאוריה, להרדים אותו ולהקנות הד חדש למפנה החדש שכבר התכונן כנורמה.

הצורה מותנית כעת ביכולתם של יצורים לחשוף את הדליריומים האפשריים של דת מלווה. הספרות אינה צריכה להינצל. הדבר הראשון יהיה לא לצפות לדבר מן הפילוסופיה; לנהוג אחרת יהיה כרוך בתמימות ובניתוק בלתי נסלחים. עמדנו כקבוצה מחוץ לפתח וביקשנו מן הפילוסוף לתת שתיים או שלוש סיבות לא לברוח; הוא לא היה מסוגל לומר דבר קוהרנטי, לא מצא דבר בספרים שלדעתו היו חשובים לעניין. השאלה לא הייתה אם תפקידו של הפילוסוף פג תוקף. מה שהיה חשוב כאן הוא לדעת מי או מה ייטול את הלפיד וימשיך בצעידה.

אין זה חשוב במיוחד מה שאדם כמו מורקמי עשוי לומר: השפעת הגופים מסוגלת לעלות על קלות השלג והכתבים האבודים. התפנית: אפשר להיכנס לרשת ולא למצוא דבר, שום דבר מושך ולו במקצת. המציאות מופיעה לעיתים מדוללת ואינה רוצה להציע עלה כותרת כלשהו, פיסה בולטת כלשהי. יידרשו מיליוני עמודים לעסוק בשאלת ה׳בולט׳ ובהבדלו מן ה׳מושך׳; זו תהיה טרגדיה לאקאניאנית. תשוקתו הגדולה והעמוקה ביותר של כל אל היא להתחנך בידי יצירתו שלו, והסופר מרגיש כך גם הוא. ההבחנה בין אמנות לדת אינה רלוונטית.

כך יכלה אמטראסו לדבר ממקומה, שמחוץ להיסטוריה, מחוץ לדעה ולמחלוקת. אך המכונות כאן ביקשו לדבר ואמרו: ׳אנו שופכות עליכם את טרוניותינו מפני שרציתם להרחיק אותנו מן המקור, רציתם שההתהוות תמחה את קיומינו שזה עתה הובסו.׳ מחוסר חשיבותם של הכללים הרכבנו היסטוריה שביקשה להימלט מן ההיסטוריות שלה; רצינו לשפוך על הזמן בד אשר, משיונח, יתפשט לכל עבר וימלא כל מרחב אפשרי באופק. לפתוח את הקודים, לפתוח את הקודים כדי שאפשר יהיה לסגור את הדלתות בשלום.

דלת אחת קראה לעצמה ׳צל׳, לאחרת קראו ׳דימוי׳, ולשלישית לא הצליח איש לתת שם, שכן כל שם נדמה כמעניק תמונה שגויה של מה שהייתה מסוגלת לעשות ולבנות. כוליותה של פילוסופיה שנכרתה מן הספרות נראתה לנו בנאלית ובסופו של דבר מזיקה, שכן היה ידוע היטב שגבולות הסביר כבר הוסטו בידי (הרשו לי את הכפילות) המדע הניסויי. על איזה סוג מחשבה אנו מדברים לבסוף? השאלה מיותרת כשמדובר בפילוסופיה בביתה שלה, כאשר מה שאפשר לדבר עליו מוגבל לשאלות החוויה גרידא.

הסיכון אינו אויב הטוב או הרצון החופשי, אך הוא מסוכסך עם קבוע היסודות. ביער אפל מתבלבלות האותיות ההיסטוריות ההן עם השחור האינסופי של התודעה. אמת ושקר באים לסעודה בלבוש מלכות, אך ההערצה הישנה פינתה כעת את מקומה למהירות ולמאמץ לסלק כל מכשול. בשירה יכולות לחיות חיות אקזוטיות מסוימות. כל צורות החיים, כל הסיבות לכך שההתהוות תיסגר מעל פרחי המחשבה החברתית העתיקים. בפרטיהן של מכונות גדולות וקטנות מתפזרת המחשבה המסוגלת לעמוד כראוי מול זמן מלא גורמים, וכל כתבי היד, התחליפים, המחברות ופתחיהן וגחמותיהן.

גרסתו של מחבר כתב היד נעשתה בת־ערובה של הפעולה הישירה, ותחושת התהילה גבוהה כעת מן ההר הנוגע בגבול הגיהינום. הלבוש הראוי נעלם תכופות ברגע שהפעולה מתחילה. כל פעולה משותפת חסרת אמנות, ומשום כך עשוי להיות לה סיכוי כלשהו להצליח. רק הפעולה הממוחשבת פותחת את המהות, מותירה אותה חשופה ומשחררת אותה מחלקיה אשר בתואנה להגן עליה אינם עושים אלא להפכה לחסרת תועלת. כל הפרחים נפתחו למען ספרים ולמען הולכים ערים, שקטים וחסרי הבעה, הנעים בכל זאת בחלל ומותירים חיוך מוטבע בקירות וסימן מנטלי באתוס של הקהילה.

הרחוב, ערמת אשפה קטנה של אורות ומסרים הדוחקים לאחור רצונות שלא עמדו יפה בתלאות. אילו לא היה לנו גורל מלבד בניית הדימוי הקולקטיבי, הדימוי הזה היה הכול, היה מספיק לעצמו, כמי שחסר לו חסר. מצופה היה מבחינה חברתית (לפחות כך נדמו השיחים הציבוריים כמבקשים למסור) שהתקדמויות הטכניקה יתפרשו במציאות במבנים בהירים ומובחנים, בתהליכים מכניים המובנים מאליהם. הזוהמה ביקשה לנכס לעצמה את הטקסט הזה, להעניק לו שימוש ברור; עדיין אנו מסוגלים לשבת בשליליות. זימונים ידועים לשמצה של חוזי שלום ושל ספֵרות תת־קרקעיות. סימני ערך אסתטי המתרוקן מצבע ומתפקודיות מוסרית.

זהו בדיון בין אושרים ורגש ללא מטפורות, סיפור לאנשים זועמים או מעוצבים יתר על המידה. פצצות נשמעות טוב במסמכים, מתפוצצות, בין אוכל למוזיקה. מרחבים מלאים בחומרים המיועדים לסילוק נשמעים טוב. תרגיל: לעלות אל תור הזהב שבו המשוררים היו בורים אך עפו טוב יותר. תחילת המשחק הזה מזוהה לחלוטין עם שימוש בחומרי נפץ, קולמוס וחרב, אש ואדמה. היסודות המכוננים של דת מיטשטשים כאן, ולצליבה יש אפשרויות לשוב ולרכוש משמעות בקרב ההמונים. הפצצות, האש, הטקסטים ונס ההתגלות מתמזגים בממד הזה המלא סקופים.

הספר, כלי המתכת, מדע הפסיכולוגיה הסובייטי וזיכרונות הממד האדי ההוא המלא גשם ותווים יפניים, הכול מסודר בתיבות, מוגן מהרס ומשכחה. יש לומר, כדי לדייק, כדי להיות אמיתיים לחלוטין, שכל דאגה אינה רלוונטית ביסודה, שכן היקום אינו קושר נגדנו. אנו בזרועות נצח מיטיב המתבונן בנו בסקרנות

ובידידות. מסמכים מציגים את עצמם, חוצים את העולם, אך יכולים לעשות זאת בשתיקה גמורה; הפצה אינה מילה נרדפת לידיעה. כך גם ביצירות שהמחשבה הפשוטה רואה כפתוחות כשלעצמן, כמתבטאות בעצם נוכחותן הפיזית.

המשימה הייתה להבין את טבעה או את אופייה של המנהרה, של השביל המתפתל הזה שיוביל להבנת היסודות של הממשי שהוסתרו מפנינו. אין דרך שבה האימה תוכל לגבור על כוח הצורה. אין דרך שבה אושר ההתבוננות יוכל להישמר בקוסמוס שאינו עושה אלא להיוולד. איזו אי־סדירות של המחשבה או של הגוף אפשרה לנו להגות כאפשרי או כרצוי להשיג מבנה או משטח יציב שכולנו נוכל לעלות עליו, ויתרה מכך לעשות זאת כולנו בבת אחת?

חיינו זמן רב מדי מנושלים, ללא זמניות מלבד זו שסיפקו הרעב והפחד. לעיתים קל יותר לפעול ולנוע בעולם שבו איני מסוגל לראות תופעות בבהירות מאשר בעולם שבו הכול בהיר ומובחן. ראייה טוטלית עשויה בהחלט להביא לשיתוק, אולי בשל כמות האמצעים הגדולה הנדרשת להשלמתה. הקשה מכול הוא להצליח לא להפוך הכול לאפוס, או לפחות למיתוס. הזמן מייצר, או מסוגל לייצר, חיות מפליאות, אך נכון שקשה מאוד להותיר מרחב ריק ולו מזערי: מה שקיים אינו מקיים אחווה ידידותית עם היעדרויות; כל היעדר חייב להתמלא.

תשוקתו הלילית של מאנה אינה מציגה את עצמה כשקולה לעידן מלא מתכת ודם. הקואורדינטות התגלו כרמזים מבולבלים, שלא נטו להעניק למבט שהות לנוח. העווית שאין להתוודות עליה של המטיף הצפוני מעולם לא הוצגה בראיות בטכניקה מספקת. בוקר אחד יוצאים לשרטט קווי ארכיטקטורה לאלים, ובבוקר הבא מגיעים לסוף הזמן באמצעות תחבולה טכנית או זיכרון מיושן. מה שנובע מן השירה אינו סדר ומקצב אלא דחף ועיוורון. לא נראה לי, או לפחות לא נראה לנו, שאפלת הסופר צריכה לגבור מבחינה תאורטית על האור שיצירתו עשויה לעורר באנשים תמימים אחדים.

לא נראה לנו ראוי להותיר שדה הבעה ללא התחשבות רק מפני שהזיקות הפוליטיות או החברתיות אינן מסודרות כראוי. אחרי הכול, מה שאנו רוצים לדבר עליו או לומר הוא אמנות, אמנות ואי־יכולתה הכרונית להיות מובנת מעבר לגבולות מסוימים המובנים באופן אליטיסטי. אין זו ביקורת, שממילא הייתה נדמית כמכילה דעה על מה שמטופל. עולמות התרכזו בשמירה על ציפתם ועל פעולתם אלה עם אלה. אפשרויות האצת המטפורה וחציית המערכת הפכו לצרכים במקום לאפשרויות בחירה. החיה נעשית אלוהות והמכונה נעשית נשמה.

כל מה שנכתב נועד להעניק תוכן להיבטים מסוימים של המחשבה. התיקון עשוי להיעשות מיותר יותר מן המוות. שעבוד הגוויות אינו נרפא בעשרת אלפים שנות מלכות שלמה. יש סיפורים המתחילים בטנטלוס ואחרים ביוון העתיקה. הכתיבה צריכה, במידה מסוימת, להישאר חופשית, חופשית מאשליות, מנטורליזמים ומזיקות אידאולוגיות, אפילו חרף אי־האפשרות שכך יהיה. במובן מסוים מדובר בפעולה ואחר כך בדיבור, למרות האמונה היחסית העשויה להיות לנו שכל מה שאפשר לומר על האנושי ואופקיו עודנו טעון בנייה.

אין מפלצת הרוצה לחיות מחוץ לתאה. מי יכול לכתוב את הטקסט בלי בושה או קבלה עצמית כליצן, ואז להימלט טהור מן החורבן? האמנים הצעירים־זקנים התמסרו לחלוטין לצורה, ובלבלו בין האסתטי לפורמלי, האומללות הקטנונית והמכובדת של מי שקראו יותר מדי. העדפת גשר שנבנה רע על היעדר גשר היא מה

שעשוי להבדיל בינינו ובין תרבויות שלא היו מסוגלות לעבור מעבר לתפיסות מחזוריות של העולם או העולמות. מה אירע אז לכל הצמחים ההם, לכל הספרים ההם, לכל הצעירים ההם שלמדו תרבות?

כך ערוך התרחיש: הסופר נעשה קוסם, הקוסם נעשה פילוסוף, הפילוסוף נעשה מדען, והמדען רק מנגן בקלרינט של הזמן האחרון. עדיין איננו מסוגלים להחזיק באמנות המבטאת כראוי צורה חומרית של אושר. אדום־חום של אחר הצהריים, מאחורי הדגל, רגליה של המחשבה ההיא נראות, האמצעים שבהם בוצעה ההשקעה נראים. המבט בא מן הכבד, מיוון לוחמת שלא יכולנו להבין במלוא ממדיה העצומים.

המושג היה סגור בחזון שהיה לנו על התאוריה הקיברנטית, חזון דל וחלקי, אך כזה שהספיק לפחות לפתוח מרחבים מסוימים שמהם אפשר לחשוב את ההבדל. אדום־חום של הבוקר, דמדומים אינסופיים של הטקסט ושל הסופר. אפלטון חשב מתוך הכוכבים והגל מתוך הרוח הנושבת באבק המכסה את הדברים. ההבדל מאבד רלוונטיות כאשר מבקשים קשר מסוים לעובדות ולא ליחידים, הבדל עדין, תמים לכאורה, חושפני להפליא. אומרים לנו שהקולנוע הוא אמנות אבודה.

זכוכית חלבית, אדמה שחורה, אדמה אדומה, קטיפה, פלאה של שמש שאינה מסיימת לעלות, מצעדן הארוך של המילים, מחזורו הדורסני של חסר השינה. אומרים לנו בבתי הספר שאין פילוסופיה בלי אירוניה, תעוזה מדהימה של וולגריות, כאילו היקום וכל מה שמעבר לו היו נטולי טעם לחלוטין. הטירוף והחסד לא היו זרים לנו לחלוטין; לפחות חווינו אותם באופני החרב והמוזיקה הסריאלית. הנטייה הייתה בכל מקרה ברורה למדי: אמנות שבה הלא־מהותי הוא העליון. אילו הייתי צריך ליצור דימוי חזותי של הגיהינום, הייתי משתמש ללא ספק במחאה לייצגו, כזאת המלאה צעקות, כרזות וצחוק.

אין תאוריה המזלזלת באופן בלתי בנוי כל כך בחדר שבו החשיבה והעשייה משיבות את הטקסט בתקיפות למרחב של כפרה, כמו התאוריה שבה ההסכמות הן האקסיומה שממנה מדבר הגוף. לדבר כאן פירושו לשבור את סדר ההסכמות ואת פסק דינו של ההמון; אם האמנות אינה עוסקת בכך, אינה עוסקת בדבר. אין פנאי שאפשר להרשות לחוזר בתשובה, והאנושות היא חוזר בתשובה גדול. השרירותיות מוגשת; ההתמוססות אינה נובעת עוד מן הניהיליזם, המנגנון ההוא כבר אינו פועל. אין לנו חסד השמש ולא צללי השליח. גם אין לנו מדע פתוח, זה של העץ ושל זוהר הבוקר.

יש לנו התחושה הבהירה של הממוחשב, החזון השולי של ציקלון נצחי המשיב הכול, המעלה הכול אל פני השטח. אנו מקבלים את הקלון המובלע במעשים מיליטנטיים, מקבלים אותו בשלווה מפני שאנו מבינים שאין לחשוף כוליות, שכל הסתה למרד אפשרית רק במרחב שהשוליים מאפשרים. אנו מקבלים את היעדר הכלליות, הכוליות (אף שאנו מצרים על כך, אף שאנו שונאים שכך הדבר, אנו מקבלים), אך אולי אנו עושים זאת רק ככל שאנו תופסים זאת כשאלה של זמן בלבד. אולי לא הייתה לנו סבלנות רבה כל כך אילו החזקנו ברעיון שהכול כבר כאן עלינו ושמה שאיננו מטפלים בו במישרין,

בגדים המונחים זה על זה, הפסטורלית של בטהובן, גלילי נייר בקרקעית האורינוקו. מגבות בצבעים בני אלמוות, רטט של נעורים בלתי רגילים, החינניות לובשות כוכבים. דיאלוגים שטניים הופכים צל לאמנות ורגש לעוצמה. מי יכול לא להיות מאושר בעונה כזאת? בבוקר תוכל ברלין להניף את דגלה על השמש; אחר הצהריים יקרא אמן בעל כושר רישום טוב ליצירתו התשיעית ׳שחרור המספר מעל הקצף׳.

המניע טמון בניקוי, בסידור שאליו מוכפפים הארטיפקטים הראשוניים, המילים ומשמעויותיהן הסבירות, יכולות הפנייה לציבור מלא זעם וצמא ליצירות. ניקוי מנטלי המנוהל בידי מנגנונים שתוכננו לפעולות צבאיות. מניפולציה טכנו־מדעית המכוונת לנקות את הכאוס שאליו הומר העולם. דימויים שקופים בעלי תכונות מישושיות שאינן ניתנות להבחנה. וריאציות דיגיטליות של אמני הרישום הגדולים ושל מושג הפשר הישן. ביד אחת היסטוריית הכוח עצמו, ובשנייה האמונות שיש לנווט את העולם לכיוון אחד ולא לאחר. הקטגוריות התמוססו, מתנודדות, תחת סימנה התועה במקצת של מוסריות שהוסכמה בידי יחידים שכבר היו מחוץ להיסטוריה, שהחליטו מרצונם שעניינם יהיה להתמסר לעקירת המעלה והקִדמה.

דרוכים מבחירה: זה אינו יכול להיות אלא שקר מילולי או דרך משונה ואירונית בגסות להדגיש את סיוע־הערך שברצון. מגיע כוחו של הנסיבתי, של המיליטריזציה, של אמנות קברט גופריתית, של מישימה הכורת שני ענפים דקים מעץ דובדבן. גירוש השדים היה בהישג יד, עם דגלים שחורים, מלא שליחות ללא גבולות, ללא גבולות, ללא יכולות הרתעה, לסלק במשיכת מטאטא את מחזור הרעל החדש, אשר כתולדה של לידה חסרת פשר בא להזכיר לנו את ערך הספרות למי שכבר נמצאים מעברו האחר של הרוביקון.

כוחה של המתכת נעשה ברור בכלי הקיבול המושגיים שמהם נגזרו השיחים, שיחים שהמשיכו להותיר בחוץ את כל השמש ואת כל הסדר. שוליים מתוך הפרטיות, ניצחונה או פסגתה של אמנות מלאת הבעה אטונלית מתלבשים בבגדים שלא שולמו במשאביהם שלהם. ממריאן פיית׳פול ועד קטסוהירו אוטומו, הדלת לפלנטה הקבורה תחת קילומטרים של פסולת דיגיטלית. אנו עובדים מן הלילה עד לידתה מחדש של הילדות האסתטית. מלחמה בתוך המגמה עצמה של תרבות חזותית הנחושה לרוקן את עצמה באמצעות שחרורים אנכרוניסטיים וגנאלוגיות של מה שיבוא ושל מה שעדיין לא התרחש.

הבינוניות פותחת מרחב בין החיות הפראיות ביותר, ובה בעת המוכנות ביותר לשלוט בעצמן ולשלוט. מה שיש הוא חוסר כישרון נורא; את הספינה מנהל צבא של חסרי יכולת, כולם יוצאים מן הגרעין המושחז של הסימן הספרותי. נבחר (מוערך, דוחק) כציפור השחרור, העווית היפה והפראית של התקין. למשמעות המסוימת של הביטוי הזה האפשרות הידועה הטובה ביותר להגיע לקִצה, במוזיאון, ביריד המקצועי, במרחב הניטרלי. הגלריה כבר פתוחה לחלוטין למעננו, מוכנה, אך גם (עדיין) ריקה.

הבקכנליה שאליה הפכו את המבט הביאה אותנו לרגע הזה: מצב מושלם של קִדמה. מן המחריד עולה לעיתים מה שמתאים ביותר לשאיפות ההומניסטיות המסורתיות; אין זו אירוניה אלא חוסר ידיעה כיצד הדברים עובדים בפועל. הבקכנליה התרחשה במציאות באמצעות מילים, נעה או לפחות ניסתה לצאת מן המישור הנוח ההוא, אך לא הורשתה לעשות זאת (לאקדמיה היו משלה) סיבות יותר ממוצדקות. דבר אחד הוא האופנתי, הנוח, המקובל; ודבר אחר לגמרי הוא הנכון. היה צורך לאשר הבדלים.

לעיתים ההבדלים מוחמרים, מגורים, אף מוצהרים; בזמנים אחרים מכסה אותם גלימה גדולה וכבדה. מה שאירע לאמנות ההיא התבלבל בזיכרונו של מיעוט קטן. אין פיסת מרחב מספקת להתנהגות מסוג זה; אסתטיקה של זיכרון השוליים אינה מסוגלת להסדיר את עצמה, מעולם לא הייתה מסוגלת, התנהגות כזאת זרה לה לחלוטין, צורותיה מיטשטשות, היא מתה. מה שמושפל נשמר, ומה שיכול אז להקרין את עצמו מן הצורה מיורט ונאסף למנגנון שקיעה חדש; ההכרח חוסה באמצעות טקסטים שחולצו מן המדריך, מן ההיסטוריה.

כך אפשר היה לפרק את הרסיסים בזה אחר זה, להרגיע את רצונה של המערכת האקולוגית התרבותית שהכול יתחיל מחדש, כיבוי מהיר, רגע של חושך, רק רגע, והכול חוזר לאפס. התביעות האלה לא נשמעו; לא היה מרחב, לא רצון לבזבז דימויים, לסכן את סימנה של פוליטיקה אפלה באופן רדיקלי ומסתורית עד אין קץ. מבקרים ועד אחר הצהריים הביטויים במרכזיה הרגישים של התרבות החזותית פורשים פעולות המחלקות במידתן הראויה סדר סמלי הזקוק, בשל מבנהו התפקודי, להתעדכן תמיד.

הכרעת המשחק נותרת בחוץ והתחושות כבר אינן קשורות לשלוותו של שוק המתפקד מעצמו, ואף לא לייצור אמנים התואם את הרגע. המטפורה החייתית היא המיותרת בסכמה הזאת. ההתנגדות היא שמזמינה כעת משחק במושגים וכך תובעת חזרה מן האמנויות הפלסטיות את מרחבה. המשמעות (שכעת נפרשה) מתרכזת בסכמה החדשה: מה שהוצא קודם, מפני שנחשב בלתי מתאים לרגע ההוא; הוא נשמר בחוץ מסיבות תפעוליות, לא מוסריות.

אין עידון יתר שאינו מוביל לטעות שיפוט. הביטויים עזבו אז את המרכז והקדישו זמן רב להשתובבות בשולי מה שכונה הסובאלטרני. שם ניסו שוב האליטות המקומיות (תמיד מפגרות מאחור) להביא אל עצמן את מה שנשמר קודם כמנגנון תודעה ומאבק למי שמן השוליים הפכו את חייהם להתנגדות לא רצויה. מה שראינו אחר כך היה לידה מחדש שאינה מסוגלת להתקרב לאופנה. ההרס הוא הסימן הפחות גלוי בכל הרוגע הזה, אך עדיין נעשה גלוי ברישום, בחשד היחיד שמה שמענה אותו אינו מחויב למשחק שיוכל להיראות לו נגיש או מובן.

בעייתנו, מן המרכז, נפרשה כבשורה העמומה עדיין שהבעיה היא בהיעדר הגבול הרדיקלי. הפעולה הלשונית אינה עושה אלא להעמיק את הריק הקיצוני של הגוף המבקש להפשיט את עצמו ממה שלמד. לא נראה שהדברים החדשים, המיתות החדשות, השוחות, יוסיפו עוד זמן רב לשרת את מה ששירתו. הסכנה עומדת כעת על סף לא הקפאה אלא אין־אונות כמותית, כה פשוט, כה בלתי מנוצח. כך מתבסס הקשר: אמנות מן החוץ יכולה להיעשות מקבילה תקפה לאמנות פנימית בעלת תוקף חברתי מלא. התמרונים האלה מוטלים בספק, מקבלים צורה ומתחילים בייצורם. נוּוָה.

היחידים הנבחרים לעבודה כזאת נלקחים מבתי הספר היוקרתיים ביותר, שבהם האליטה משעתקת את עצמה באופן מסורתי. היוקרה (או ליתר דיוק מקורה) תשתנה מאומה לאומה; בחלק מהמקרים יהיו אלה מוסדות ציבוריים ותיקים בעלי ייצוג נרחב בחוגי הפוליטיקה והעסקים הגבוהים, באחרים יהיו אלה מוסדות פרטיים הממלאים תפקיד דומה, ויהיו גם מקרים שבהם הנטייה תהיה לתערובת של פרטי וציבורי. טעם קיומם של פעילים הביא לרוויה של מה שאפשר היה לומר על אמנות מתוך הפוליטיקה; כעת, ללא בקשת רשות מוקדמת, שונה הציר שבו ניתן להציג ייצור תרבותי: עדכון הדפוסים פינה את מקומו לאמנות ספקטרום המכונה.

האמת היא שהצלחנו להסתתר בלי לייחס חשיבות רבה מדי למה שאומרים שומרי הפשר, מגיני כל מה שמת, כל מה שאינו קיים. אין חסד או כוונה לפעול במודעות גדולה או קטנה יותר ביחס לאופן שבו מוצרים מתחילים להיות מופצים. הנסיבתיות היא שמנהלת את משחק התוספות והחיסורים העמלניים הסודי הזה, כשהדבר היחיד שהם יכולים להציע הוא המרחב הנחשף של ראייה אימננטית. התחושה שדבר זה חונך את

המערכת עצמה בכלים מסוג זה מתבססת רק אם אנו מתבוננים באיפוק העז שהמעורבים הפכו לנורמה. אין מדובר אפוא בביטוי הגס והאכזרי של הבלתי נמנע; מה שמדאיג באמת הוא היעדר הפרמטרים המוחלט הנעשה ברור.

המילה הייתה מיושנת זה מאה שנה, ובאמצעות חורבן החזותיות הוחייתה מחדש, ויצרה חוסר איזון עצום במערכת שכבר הייתה צריכה להיכנס למפנה חדש, לשלב חדש. נחוץ לדבר ולכתוב בעין המופנית לאסיה; כבר איננו יכולים להתחמק מדרישת התקופה הזאת. מהירות הנשק מספקת ביותר. פיצוץ פרח הבר אינו יכול להפוך את שארית הסבל שעדיין משתהה, מכפרת, בין מילה כתובה לאמנות רעבתנית. הרגישות כרוכה כך בפעולות המתחילות ומקיימות סדר שונה לגמרי של נסיבות פוליטיות, שאי אפשר לכיילו נכונה.

אין דרך שבה יחידים מודרים לחלוטין יכלו לצפות כראוי את מה שנדרש מהם מתוך הלבן והזוהר, כדרך של תנוחה; כך נערכת הסגסוגת לבסס מיתוס או פשע, אך לעולם לא לשלול כוח ממה שמבקש להגיח מתוך החדש. זו שאלה של מישורים, של מהירויות, של אופקים שמהם אפשר להביא לשכנות את מה שנוטה רק להרס. צבעים הם סימן או חותם של דקדנס; עלינו לשכוח אותם, למסור את עצמנו שטוחים לקללה המלודית של הטקסט הטהור. מן הכתיבה, מה שנותר עלינו, בבגדים, בחזות העתיקה, בחיוך המיסטי.

באמצעות כימיה של ימים ושמים הלחש מסוגל להשתלט על רעיונות, והחשד בסביבה שאין לה תירוץ מפלס את דרכו בין גסיסת המיושן להשלמה עם הטבעי. המעגל, רחובותיה העגולים של אקיהברה, עדות לעולם נצחי הנמשך שבריר שנייה בלבד, החי בזיכרון הילדות, כמו הגשם ומכשיר הטלוויזיה ואדיה של ארוחה שאינה מסתיימת לעולם. האמנות הזאת המבקשת לעשות את עצמה, להתממש, ברגליים קרות, נידונה להישאר באופנה עוד זמן מה, אך הפוטנציאל שלה לחתור תחת התזה הראשונית נעשה זעיר.

עלינו להציג את מה שהאמנו בו, את מה שחשבנו כדי שהדברים מתרחשים כפי שהם מתרחשים. יוקרתה של האמנות הזאת מוטלת בספק ואין מים או דיו היכולים להתערב בתהליך כזה, נותר רק להמתין, להמתין לבא מבחוץ, כתמיד, מפני שכאן הכול נבנה בקודים פוליטיים וזהו חיסרון נצחי. תזונת המכונות הקודחת, הפרק הנסתר של פילוסופיה פרטית לכוהנים. השוטר הוא שיוצר בייאוש מסוים את הפושע ׳שלו׳, את הצדקתו, את האפשרות (הפתוחה) שלו להמשיך. הפושע נובע מן המושג, מתממש באמצעות כל הזמין.

האש שנפתחה כאן היא אש שאין לעוצרה, נואשת וחרדה לאמנות היודעת למצוא את מרכז הגיהינום. התנודתיות רצתה בכך; הודרנו במכוון בידי המפלצת היושבת על הקופסה. עוד דרוש זמן למצוא את קצות המרחב שיועד לנו, אך דבר לא יוכל לעצור אותנו, לא שירה ולא מלחמה. כל מה שסומן בידי המאה והמים נועד להיות חלק מן החוקה השולית. אנשים וטכנולוגיה, מלחמה ומרחבי סייבר. המטפורה חוצה את הגלקסיה כולה ואינה מוצאת את שמה או את סימנה. האבן יכולה לדון אותנו.

המקצב יכול להשפיע לרעה על יכולתנו לשאת או להתנגד, שכן הוא מנצל את הטקסט שהקדשנו למשימה הזאת. העניין הוא שאין לנו בהירות בנוגע לכלל יכולות המילוט שלנו. עדיין אין לנו שם להעניק לגופים ולתופעות הלכודים באלגוריתם. אפילו לא הצלחנו לחמוק מפעלים גסים ומהניסיון העקר להגדיר מחדש את מה שנותר מן הבשר ומן החוכמה מאחורינו. אנו יודעים שהמקצב מניע אותנו אל קצה תהום מדומה הרוצה רק בטובתנו, או לפחות זה מה שאינה חדלה לחזור עליו. היכולת לשוב לחייתיות נמחקה מראש בהסכם הראשיתי.

יש בבירור בעיה ביחס לדרכים שבהן ראינו את היפה ואת הרצוי. המסלולים האלה נקבעו לחלוטין בידי דקדנטיות שלא יהיה קל להותיר מאחור. הרשימות, המחברות, העפרונות, המקלדות, התבוסות הגדולות ביותר, השמחות ללא דופי, המטפורות המלחמתיות, שחרור המדכאים, המסגרת הטלורית של הפורענות המיסטית. נשלחנו להכיר את הקוסמוס, סבלנו מסחרחורת והעדפנו להתמסר לעיבוד האדמה, פרקטיקות עתיקות ליצורי העתיד.

הפליאה שלטה בגופים ואלה הניחו לעצמם להידחס ולהיות מובלים, כך שהפשעים הגדולים ביותר נעשו בשם השלום ופיוס הניגודים. על אנושות משוחררת לוותר על שאלות שכבר עברו (אם להתבטא כך) דה־טריטוריאליזציה באמצעות פוליטיקה שיטתית של פירוק מבני סמלי ותפעולי. האל הוא מה שמחוץ לכל תפיסה מדעית. הפילוסופיה היא חיפוש אחר מגע עם האל. הירח השחור מעל עינינו. אנו עדיין ישנים. עדיין מובסים, בחלום שלא הצלחנו להימלט ממנו. העץ והחיה מתחבקים בחלום ההוא.

חלום מלא מכשירים גאוניים שמעולם לא הייתה להם נוכחות. אינטואיציה מטפיזית מרעידה את הסבכים. מה שחשוב למין הזה הוא איכות הצללים. אחרי הכול, אנו שוכנים במרחב שעוצב לפני מאות שנים. אנו רגע מכריע במסעו הארוך של רעיון. הקול הקורא בשמי הוא הקול שאני מצליח למצוא. מה שאפשר היה לומר בשירה אי אפשר היה לומר במסה. כך אנו מנסים בכל כוחנו להישאר בחלום ההוא, שממנו אנו מתעוררים אט־אט בניגוד לרצוננו. שכן משקל המספוא גדול מאוד. מעולם לא היינו מוכנים להתנער; חסרה לנו חייתיות. אך גם איננו אוהבים לחיות בהטעיה.

אנו מודעים לכך שהכול כבר כתוב. אנו מודעים לכך שאנו פשוט מבצעים את הוראות התסריט. החירות האמיתית מבעיתה את המהפכן. האימה היא תסמין האור. השלום מקיף אותנו כעת בצורת חדר ומחסה. אנו מתוכננים להיכנע לנוחות. אם נוכל לפסוע הצדה, אולי נוכל להכיר את עצמנו. החום מתקשר כאן את הכול, מרומם הכול, בלתי אפשרי שלא להידבק. זו מחלה של היקום. השעות הפוליטיות לא חדלו להתנוון לפני כל ההרמוניה העצומה הזאת שנדמתה כמבקשת להיוולד מן האוניברסיטאות שלה. אחדים נשארו, לא נמחצו בתרבות הפאניקה והוולגריות. הנהרות עדיין היו פתוחים.

החייל יכול היה לטייל בנחת מחיים לחיים, ממוות לחיים, מחיים לשיר שאהב ביותר. התוף, הנבל והברבור מתבוננים בשביל הנפתח על הבמה; הם חוסמים אותו ברצונותיהם, אך נסוגים. אי אפשר להביא יום שוויון לסעודה הזאת. כאן כולם בחליפות: הפילוסופיה, המתמטיקה והתאולוגיה. המשתה בטבע, המסכה הקרה שכל שם גדול וקטן מדי בעבורה בו בזמן. אולי, אם אפשר לחוש במה שמכנים גאווה בדבר כלשהו, הרי זה בכך שהבנו או קיבלנו שהכול ערוך להיבלע בנקודת מבט שרירותית.

איחודו של מה שהווה ושל מה שבא, מפגן אלתור מקאברי למדי. במובן מסוים אנו זקוקים לבוז גדול לחיים. לוויתור על ההבדל. לקבלה שהכול שם, בצלחות, מוגש, והולך ומתקרר. כל מה שמתהווה מן הקוסמוס מצטייר תחילה כמסגרת־ראי. כעת אנו בקצה השינוי, בין הישן מאוד לחדש. כעת כשאנו כאן אפשר לצעוק עלבונות כלפי הקונפורמיזם שעלה לנו בזמן אבוד רב כל כך. פתחנו את הדלת הזאת כשאיש לא ביקש. כעת אנו מביטים ברכות דרך סיליקון וחשים צמרמורת, זהו צדו הבשרי של הניצחון.

יכולנו לבזבז זמן ברצון להבין את גבולות מה שאנו מסוגלים לצפות, אך למרבה המזל הצללים גדולים יותר. אין הטלת מילים אקראית המצדיקה את הקיום הזה. לנו, החיות, מה שצריך להיות חשוב הוא הקו המטושטש, זה שנעשה בשרוול חולצה. אנו יכולים לנוע לאן שנרצה; הגבול פשוט נעלם, אף שעדיין ברור שהוא מפעיל עלינו את כוחו. אנו תלויים, תלויים ממש בענף העץ. נישאר שם זמן מה. באדמה, בזוהמת האדמה, היה המדע, מסדר כאוס. שם היו גם היצורים הזרים ביותר לעולם, אלה שנדרשו למילויו המלא של גורל נוגד־אינטואיציה.

כעת, כשחותם הפרפרים נשמר מושלם על סף הידיעה, אפשר לומר זאת: המוות היה קיים, אך היה רק רגע (שאחריו החיים. כך, תופעה תועה), שנדמתה אכזרית ומוזרה, הייתה למעשה בעלת כל שסביבה, מפני שתופעות אינן משוטטות לבדן. הן קשורות לכל מה שניתק מן האינסוף. יש לנו חזיונות על מה שהדברים הם או עשויים היו להיות, אך אנו יודעים גם שהם חולפים ובלתי שלמים במהותם. אנו יודעים שיש שפע של דברים ושהם שם בנחת, מביטים בנו בפנים של צעצוע.

מסר לעבר, שנמחק בזמן שהשקענו את הווייתנו בשוק הסימנים. כאן מים ודם, גם הפוגה. גם הדליריום הבלתי מובן ההוא והדחף האינסופי למוות, לקרוא לו, להביאו לשולחן. אך אנו, מפני שהצלחנו להביט בעולמות בעיניים תמימות, יודעים שהממשי גדול ומפלצתי לאין שיעור מכל מה שסופר יכול לדמיין. אם האל הוא סופר, יצירתו נעשתה ביד ובדיו שחורה מאוד. אם איננו מסוגלים לומר את הדברים בסדר, לפחות נעשה זאת באי־סדר. יבואו אנשים שיוכלו לפרש מחדש ולהביא בהירות כלשהי למקום שבו לא מופיע ולו חלקיק פשר. אך אולי (וסביר ביותר) אנו עצמנו נעשה זאת.

יש לחשוב לטווח ארוך, יצירה בהתרחבות ובהתבצרות מתמדת. ייתכן שהדבר עדיין לא התרחש, אך זה ישתנה מפני שהתנאים החומריים של העולם הזה משתנים; הם משתנים תמיד, אך אובדני ההתמדה שלנו גרמו נזק רב. מה שצריך היה להיעשות מזמן מסוגל רק כעת לראות אור. אפילו אין לנו חשק לבקר זאת, לפחות לא אם ביקורת נעשית שקולה להוקעה. אנו עדיין אובססיביים למילים וליכולתן לומר דברים בבירור; עלינו להניח מעט לאובססיה הזאת. עלינו לעשות זאת מפני שאחרת תמימות רבה כל כך לא תאפשר לנו להתקדם, תהווה מכשול ליכולת היצירה שלנו.

אנו זקוקים למרחבים חופשיים, בלי כלי נשק המכוונים אלינו. אך אין זה אומר שכל איום הוא בעיה מסדר עליון ביחס להתפרשותנו האינטלקטואלית, מפני שאנו זקוקים ללחצים, אך זקוקים לכך שייוולדו מתוכנו, וזה עניין קשה מאוד. ברחובות זמננו יצורים נעים בדרכים מוזרות. החברות נעשות נקבוביות יותר ויותר; השינוי עולה על גדותיהן בכל פינה. הגדולה שבמהפכות התגלתה כמהפכה הטכנית. מהפכות שיש לפחד מהן: המהפכה הטכנית. מהפכות שיש לתמוך בהן בכל סיב מהווייתנו: המהפכה הטכנית.

אנו בדרך הנכונה, לעיתים מפקפקים בשל התנהגותנו הפוליטית הרעועה עדיין. הדברים בתחום הזה משתנים אך לאט מאוד. מה שכעת נדמה שאינו נתון לספק הוא שהפוליטיקה מתקשה לעמוד בקצב הזמן. הכלים נעשים סתומים יותר ויותר בשימושיהם ובאפשרויותיהם. במובן מסוים המדע אוחז בפוליטיקה באמצעות הכלים שהוא מציע ושהיא אינה יכולה לסרב להם, שכן סירוב יהיה שקול לקבלת התבוסה מראש. הצלילים האלה אינם רכושו הבלעדי של חלק מסוים של העולם; זו דווקא תופעה נפוצה.

המחטים מסוגלות לפגוע אך גם לכלוא בשכחה ארוכה את מי שמבקשים לחסום את התהוות השומרים. הדיכוטומיה הנוכחית היא בין טוטליטריזמים. אין עוד מים במכל הזה לרשותם של יחידים גדולים מדי. הכול מתחיל במדבר שהותירו לנו. הם השאירו אותו כך, כפי שהוא, מפני שנוכל לשחזר את מה שאבד ואולי גם את מה שהתעלמו ממנו. כעת, כשאנו חושבים על שחזור, אנו חושבים על התמרונים שיידרשו להתגברות על האתגרים הכרוכים ברציונליזציה רצויה מאוד של כל תהליכי החיים.

אני אומר של החיים, אך יכול בהחלט להשמיט את המונח הזה; בקריאה מעט פחות שטחית בוודאי יגיעו לאמונה שהדבר מרחיק הרבה מעבר למה שאפשר לכנות רק חי או דומם. הסיווגים הנוכחיים שלנו עדיין תלויים מדי במונחים שאינם מחזיקים עוד את עצמם, הם מתמלאים פגות תוקף. במידה מסוימת אנו חווים רגע שבו גם אנו עצמנו מתמלאים פגות תוקף. היכולת והפרקטיקה להרוס את עצמנו מצטמצמות. אנו פונים לדרכים חדשות לחוות את מה שיש; דברים שפעם לא עניינו אותנו כל כך חשובים כעת. האדם משנה את נופו החיצוני והפנימי, משחק בעצמו, מעניק לעצמו מרחב לעשות זאת.

אין להסתגר במבנים מושגיים המגבילים את המעבר החופשי של המחשבה היצרנית. גם אין לנהוג בסלחנות כלפי כל מה שאנו יודעים היטב שאינו אלא צורות של הרס ובסופו של דבר של כאוס. הכאוס הוא אויבנו העיקרי. מעולם לא רצינו, באמת מעולם לא רצינו, לסגור באמת את ההבנה, אך אנשים עשו מה שיכלו, מה שהיה בהישג ידם. עלינו להיזהר מן האובססיה שלנו לעונש ולשיפוט. העולם חייב לתפקד, וכדי לתפקד צריך להיות סדר, אך הסדר הזה אינו יכול להיות כרוך בהרס כל מה ששונה.

לא פעם ממדים מתבלבלים ומה שמופיע הוא הטרגדיה והאומללות הנוראות ביותר. איננו רוצים לסגור את ההבנה, אך נכון גם שדרך חיינו עקבה אחרי דפוסים מסוימים, צבעים מסוימים, נימוסים מסוימים, ואלה סימנו בקשיחות יחסית את מה שאנו יכולים ואיננו יכולים לעשות. מה שהווה מתבטא בבשר ובאובייקטים, ומה שאנו רוצים ניתן לנו בצורות שאינן נוחות פעמים רבות. אז יש לכול כוח לשאת אותנו מהפתעה אל ההתפכחות העמוקה ביותר. הכול מבקש אז להופיע בפני התודעה בצורת כללים שהעולם נראה אובססיבי להשאירם קבועים, ואף לכפותם על קיומינו.

חלק ניכר מכל זה אינו אלא ביטוי לחוסר היכולת המוחלט שלנו להבין כראוי את מאפייניה היסודיים של המציאות שאנו חלק ממנה. אלה יהיו מעין שגיאות תפעוליות, הבנות לא מספיקות, אך כאלה המאפשרות להיות בדרך מסוימת. השמש, המלח, המים והאוויר; המהות הגדולה ביותר בין ההופעות; ספר החיים פתוח לרווחה. החיים הם הממשמש ובא. מאבקו של הריק הוא מאבק שווא. כל מה שהיה קיים ישוב בצורה זו או אחרת; הכול הווה. כל החי, כל בני האדם שאי־פעם התקיימו, ישובו לחיים באמצעות הטכניקה; תחיית המתים אינה שייכת לעולם אחר, היא העולם הזה, בעתיד.

איננו יודעים באמת מה יכול להיות משהו כמו גבול המדע. העץ הזה נושא פירות בגבהים שונים ועד כה לא עשינו אלא לאסוף את אלה שנפלו בשל הבשלתם. אינסוף שלם עומד לרשותנו. האדם ונגזרותיו חייבים להתחיל לשאול על אופני העשייה. הכול (היומיומי וההתנהגויות הרצויות והחריגות), הכול חייב להיכתב מחדש. אנו נכנסים לתקופה שבה האנושי יתפשט בצורה רדיקלית, מעריכית. יכולת האדם לגבור על המוות, לפחות זמנית, תהיה כרוכה בשינויים בתודעה הקולקטיבית שיש לטפל בהם בקפדנות הולמת.

אנו זקוקים לדרכים חדשות לחשוב את חיינו, לצורות המותירות מאחור את הגבולות הקיומיים שהיו כרוכים בחיים המוגבלים במוות. קיום בלתי מוגבל דורש צורות מחשבה בלתי מוגבלות. אסור לאדם להניח לבני אדם אחרים לכלוא אותו בתא. כך מתגלה כל ניהיליזם תפעולי כבלתי רלוונטי בשלב החדש הזה. תכלית החיים היא להתפשט, וכך אנו מבטאים את השתאותנו אל מול המסתורין, מסתורין הבלתי ידוע. יושבים בקצה ההיסטוריה, אנו מבקשים להתמסר לדליריום של היכולת לחבק את יצירותינו ולתת להן נשימה, לתת להן חיוך ולתת להן תקווה.

אם יש דבר אנושי בתחום הזה, הרי זו יכולת מסוימת לעורר העזה, הרפתקה. ההיסטוריה כולה אינה אלא תצלום רב־ממדי גדול, שאנושות טבעית לגמרי אינה יכולה להבין בשלמות. יש להבהיר שכאן ׳טבעי׳ אינו מילה נרדפת ל׳חופשי ממלאכותיות׳. נחוץ להתחיל להמיס שימושים מגבילים מסוימים בשפה. כל הפעולות בבת אחת הן משימה קשה, אך אין אנו יכולים להשאירה ללא טיפול. אנו נקראים ליצור אש אחרת, והקריאה הזאת מגיעה אלינו בזכות כוחם של מאות ואלפי שנות סבל, או ליתר דיוק, של שגיאות במערכת.

זהו רעש עז ובה בעת ריק, מפני שאינו מכיל יסודות, לפחות לא בצורות שבהן אנו עדיין יכולים לגשת לדיון הזה. השאלה האפיסטמולוגית כאן היא מפתח וחוצה את כל הרמות: הצורה שבה אנו ניגשים לממשי ברגע שבו הממשי מופיע בפנינו כניתן במהותו לתפיסה היא עניין מסדר חשיבות עליון. הדיון בשאלה מדוע כל זה חייב להתרחש ברגע הזה בהיסטוריה הוא, במידה מסוימת, דיון חסר תועלת, לפחות במובן שעדיין אין לנו בהירות באשר למה שיש לראות כתקופה ארוכה או קצרה; חיינו, אורכם, הם אמת מידה לא מתאימה להערכת חלוף הזמן ביחס לתהליכים בעלי חשיבות היסטורית.

מה שאנו כן יודעים הוא שככל הנראה נישאר עוד זמן מה בשטח ההגדרות התפעוליות. נראה ברור גם שעוד זמן מה תוסיף צורת המסר לגבור על תוכנו. אך (אני מתעקש) עלינו לזכור תמיד את הבעיה שיש לנו בהערכת לוחות הזמנים. כל הזריעה לרגלינו. קפדנותו של שדה מרחבי. יצורים חוצים מישורים ארוכים רק באמצעות יכולותיהם המנטליות. מרחקים הם מושג שהתיישן. מהו קיום בהקשר הזה? האלים יושבים עכשיו איתנו לשולחן ואוכלים בשביעות רצון את המטעמים שהצלחנו להשיג בעבורם.

מעגליותו המיוחדת של קוסמוס המוקף בפריפריות מושגיות מפוארות חזקה ובטוחה כל כך בהיעדר קלונה, שאפילו כישלון בו־זמני של כל הטכנולוגיה לא יוכל להרוס את הארץ הזאת אחת ולתמיד. כל מה שמגיח מן החיים נשאר חי לנצח. כיצד ייתכן שכוח רב עוצמה כל כך יתקיים במציאות? זהו רגע שבו שאלות חייבות להצטבר, להירשם; עוד תגיע שעתן. היבט קריטי של הידיעה (המוערך בשלמות רק בצל העץ) הוא שהעולם או המציאות שאנו נכנסים אליהם מורכבים יותר ויותר. זאת במובן שהבעיות אינן פוחתות; להפך, הן מתרבות. מה שקורה הוא שהבעיות נעשות שייכות לסדרים אחרים.

משהתגבר על המוות, על האנושי להתמסר לעניינים אחרים, קשים הרבה יותר וחשובים הרבה יותר. אנו זקוקים לחגיגה בגשם, כשהנוזל מטהר הכול, סוגר גם פצעים שיצרנו בעצמנו. זהו סימנו של זמן בתוך הזמן הזה, של היתרונות שאפשר לחלץ, של הטקסטים שטרם נסגרו והממתינים, כתמיד, להיקרא בידי יצורים אחרים. זה גם מה שמעבר לדיסציפלינרי גרידא; אחרי הכול, איננו יכולים לדבר בכל צורה, ואיננו יכולים מפני שאיננו חושבים בכל צורה; מחשבתנו מסומנת ברעיונות סביבתנו ובדרכנו לקבל את הסביבה הזאת.

זרם חדש נפתח כעת, קרוב לדת ולאמנות יותר מאשר לסתירה האכזרית הפשוטה של היומיומי. אפשר היה לצפות שחיים פשוט לפי לוח זמנים ובניסיון לשמור על עצמך ועל הקרובים לך בחיים יהיו מערכת חיים בלתי יעילה לחלוטין. כיצד יכולנו להקרין את עצמנו הלאה בדינמיקה סתומה כל כך? אך שאלות מסוימות מגיעות בזמנן, אחדות בצורת מלחמות אזרחים ואחרות ברכישת יכולות חדשות, כמו מכשירים שלמראית עין היו רומזים על אובדן שליטה מסוים, אך במציאות אינם אלא אחת הצורות האפשריות שבהן מה שאיננו מסוגלים לטפל בו לוגית מבטא את עצמו.

לא חשוב לנו להיות מסוגלים ללכוד בבהירות את מה שנחשב, שכן אנו יודעים שבבהירות שוכן רק מה שכבר שרוי במנוחה. אם מבקשים מנגנונים שבאמצעותם אפשר לחדש מכשולים ובינתיים נוצרים תהליכי בריחה, אם זה מה שמבקשים, הדבר הראשון שצריך לקרות הוא שמי שיכולים לומר ׳כבר׳ דבר־מה, יאמרו אותו. אין צורך לגשת לכך באופן פואטי או פילוסופי; זו אינה שאלת צורה אלא תוכן. מי או מה יכולים לעשות מעט סדר במצב כזה? מה שיש לעשות חורג מן הקצוות הקיימים במה שמסוגל באופן מוגדר־מראש להשיג תועלת למבצע הפעולה.

יש גם בעיית המשלִים: האם חייב להתקיים משלים טקסטואלי? זו שאלה שיש לפתור אך כרגע אין הפתרון בהישג ידנו. על איזו שאלה אנו מדברים למעשה? מתוך ג׳ונגל מושלם מלא כבלים וחיות שהן כעת מושלמות. כעת מתוך כורסה דמוקרטית הרוסה לחלוטין, הממתינה לתהפוכה פתאומית. כעת, כעת כבר אין מחשבים את התפעוליות של האזרחים או שהיא כבר אינה מניחה שיחשבו אותה, שם איננו יכולים לראות אלא שגיאות, מדויקות.

אין להעמיד בספק את השאלות הקשורות לחשיבות הממדים החומריים עד כדי כך שהבנתן נעשית בנאלית או כבר מאוחרת מדי. בנאלית במידה שמה שאפשר להסביר בתופעה כבר אינו משלב בתוכו סוג פוטנציאל כלשהו שיאפשר למכשירים למלא את עבודתם בדרך חדשה או לפחות יעילה יותר, שני ערכים שכשלעצמם עשויים להיות סיבה מספקת לצעד כזה. מאוחרת במובן שאם מה שצריך היה להיאמר כדי להפחית את החיכוך בין הגורמים שהתעמתו במרירות כבר אינו זמין למילותינו, לא יהיה ראוי להמשיך בכיוון דוגמת זה שנצפה בתחילה.

אין לתת מקום לבלבולים המותירים כל אפשרות הבנה מחוץ למערכת הזאת; אם כך יקרה, הצורך לחזור על האיטרציות עד שהאפשרויות ישובו להגיח יהיה השינוי הברור שיש ללכת בעקבותיו. האם עלינו באמת לפחד כל כך לשקוע ללא נשימה בקרקעית האוקיינוס הזה שקרני האור אינן מסוגלות להיכנס אליו? על מה שצריך לתקן יש להודיע, ויש לתקנו. אלה ימים מעוננים, מעבדות, לבנים, כימיה, אפורים, עולם מושלם שבוודאי מעולם לא היה קיים, או לפחות לא מעבר להבזקים הקצרים, למצמוצי הזיכרון הקצרים, כמו הימים הגשומים של יפן של הילדות. אי־קיומים הקובעים חיים.

כל חרדה היא אנושית אך שייכת גם לממלכת הניתן להבנה, ומשום כך יש לפתור אותה. כל מה שמצמצם אפשרויות אנושיות, כל מה שמחליש, את הכול יש להעמיד בספק. עברנו דרך ארוכה עד שהגענו לנקודה שבה אנו מסוגלים להבין רמה מסוימת של דברים ובה בעת מסוגלים לשנות את העולם שסביבנו ואת פנימיותנו שלנו כדי לשפר את קיומינו. עלינו לדחות כל ניהיליזם המבקש להציע תשובה משתקת.

כל זה ידרוש סוג של יחידים המשוכנעים מאוד במלאכתם ובה בעת מוכנים לבנות את המבנים הנדרשים בעולם החדש הזה. אם כן, מהו שמדבר כשאומרים שהמוות מדבר? הפעילות האינטלקטואלית אינה יכולה להיות היקסמות טהורה, התמלאות טהורה ופליאה מנפלאות הקיים; נחוץ להרחיק מעבר לכך, מפני שהסיכון להפוך למתבונן גדול מאוד. האם אנו נכנעים לכאוס או ניצבים מולו, או שבמציאות אנו פשוט דורכים במקום? אנו מחפשים את אמת האימה.

אני זוכר (כן, אני זוכר את תחילת הכול) כשהטבע היה עדיין דף ריק וכשהאל הרכיב את ברואיו היפים מחֹמר. אני אכן זוכר את כוליותו של הממשי ועד כמה אומלל היה הבורא כשחשב כמה ייסורים יצטרכו ילדיו לשאת למען איחוד כפוי. ברגע שבו ההוויה נדמית כמי שמצאה מקום מחוץ למקומות הנסתרים שבהם ההפקעה המתמדת והלא־כתובה־היטב של זרם מדיה שאינו מסוגל להתפייס עם השכל הישר ועם פעולות מידע־נגד, שם נמצאת המהירות שבה ההתיישבויות המושגיות של גופים אירידנטיסטיים הן עדיין מקור ליכולת מסוימת של התנגדות, לפרפורמטיביות מחוץ למסגרת הספקולטיבית המוקדמת המאכלסת כיום את הספקטרום הכללי של מדעי החברה.

התרגלנו לסוציולוגיה של מכשירים מוכוונים מראש, ובסופו של דבר סגרנו את עצמנו בתבוסה, שאף ששקלנו את אפשרויות התפשטותה העדפנו עדיין לשמרה ולהותיר בחוץ במקומה יש עצום שלם של סיבות ופעולות, שיכלו כשלעצמן להחזיק סטייה, התהוות אחרת, קטליזה של מפגש ושל מתינות שאינה אפשרית עוד מעבר למעשה התיאטרלי, למעשה הבלתי סדיר במהותו המוכל מחוץ לטקסטים. אנו עצמנו שמנו קץ לאפשרויות שהמודרניות הציעה ליחידים נטולי גאופוליטיקה שפשוט עושה מה שהיא יכולה במה שיש לה.

כיורשיה של תרבות המסומנת בחובה ובנורמליות נכנענו לפיתוי לארגן את חברותינו סביב החובה להיות, שאסור לה להיות נתון מנורמל, שכן רק באמצעות הבנתה או לפחות קבלתה אפשר ללכת או להתקדם אל דבר אחר. אובססיביים כפי שאנו לצורות ולנומינליזמים, הותרנו בידי הפשע את המשימה לסדר את העולם, איזה חוסר מצפון ושביעות רצון עצמית. רק האמנות ניסתה להתקדם בכיוונים שונים, אך כעת, למעט יוצאות מן הכלל ראויות לכבוד, גם היא נכנעה לבסוף והפכה לפעילות אקטיביסטית במובהק, ובכך הרסה את הדבר היקר ביותר שהיא עשויה להכיל: האוטונומיה שלה.

אמנות שאינה תוצאה של ביטויה הטהור של האוטונומיה שלה אינה נסבלת (או ליתר דיוק, אינה אפשרית. בעשורים האחרונים ראינו כיצד תחת המטרייה הפוסטמודרנית השחורה הדלתות) נפתחו בשיטתיות לכל הביטויים שבסכמה המודרנית נשמרו בשליטה וכעת שוחררו. המעניין הוא שהיום אנו רואים שחלק ניכר מן החופש הפוסטמודרני הזה אינו אלא הצורה שאימצו כוחות ריאקציוניים מסוימים כדי לתפוס תחומים שונים כל כך כפוליטיקה ואמנות.

חלון פתוח לחלוטין, והשמש מותירה מאחור את כל הפילוסופיה המלוכלכת שפעם עוררה בנו תשוקה כה רבה, והיום נראית רק כתולדה של שוליות מכנית שפשוט איננו רוצים עוד לתת עליה דין וחשבון. כעת אנו יצורים חופשיים, שיכורים אך חופשיים, מלאי שיווק ותארים אוניברסיטאיים יוקרתיים. הערפל, נהר האמת, דרידה, רוע בפריחה. בריאות מות הקדושים של מישימה, ריבוי הפוליטיקות המאכלות. בריאותה של המאה העשרים הנמשכת בתודעות שעברו טכנולוגיזציה בכוח, באמצעות תמרונים מתוקים ופריפריאליים.

זיכרון הדרום, אוסף של זיכרון איי, עיוות ירייה, ספקולציה של סוציולוגיית רוגע. ארטיפקטים רבי עוצמה ומשתתפים למחצה, זרים של תקופה שלאחר התמוטטות העולם; חולים ברגישות, חלקנו זמן עם יצורים לא־אנושיים. היכולת שאני מעניק לעצמי להיות מישהו מוצאת את בעייתה הגדולה בשאלת האלימות הצודקת. ההתבססות הגדולה ביותר של זיכרון סיבתי, נטול קריאות ויכולות רטרוספקטיביות. תמרון המראה שאפשר לראות כתסמין של אחיזת עיניים.

כבר אין להשתמש בסוגי הנמקה כאלה כדי להותיר בחוץ אסכולה חשובה כל כך של חשיבה פוליטית, ובוודאי לא בהקשר כמו הנוכחי שבו החוויה כבר אינה שייכת לאנשים אלא לדמויות מכניות. האנושי, צמא אחרי עלייה לרגל בת אלף שנים, מוצא את המעיין השחור הזה ושותה את הנוזל הקר של החיים והידיעה. בחוץ נותרים השלום וההרמוניה. כך הוא צועד אל היצירה וההתרחבות, רעיון אחד חולף לאורך כל קיומו: ׳כעת אתה לגמרי ברגע שלך, כעת עליך לבחור בחירות; אך הפעם חירות טוטלית.׳ זו תהיה חירות מסוג שהופיע רק באמצעות האמנות והמלחמה, שני פניו של הנצחי. אך הנצחי נוכח כאן גם באמצעות יצירות, באמצעות תפילה, באמצעות השתיקה ההיסטורית ובאמצעות ה ,

האמנות והדת הן אותו דבר. הצורות שבהן הן מתממשות יכולות להשתנות והשתנו, אך ביסודן הן חלק מאותה חוויה, זו של התעלות בלתי נסבלת. כל הסיפור של אמנות שגורשה מן ההיסטוריה הוא היום בעבורנו מעין מתווך של גאווה שקשה למדי להצדיק. אימה בקצה הנהר. כל ניסיון לאי־התעלות קשור לסוג טקסט כלשהו, לדיאלוג פנימי העובר מ׳יכולתי׳ ל׳כך׳. כך מצטמצמת אמנות גדולה יותר למאבק מולקולרי שרק אמנים המגדירים עצמם כסותרים מסוגלים להגיח ולשרוד בנוזל הזה שכולנו מצאנו את עצמנו רוחצים בו. זוהי ההיסטוריה הקצרה של מה שאנו מכנים ׳אמנות עכשווית׳, צל על רצף ביטויי השוליים והשולי.

האימה בקרב המלומדים אינה פוסקת; אין לה לא צורה ולא מרחב להפסיק. כך גבתה הספקולציה את חובותיה, שינתה את כיווניה וזרעה לזמן המושלם. לבן, כחול (המיליטריזציה של ההבנה הנמוכה. הצגתו המוקדמת של עץ החיים. שחר מטפיזי) תכלת ולבן. הביקורת המשתנה. גרסת החלל והתסמין. פוליטיקה מסורתית לחומריוות אולטרמריניות. הכוח מתגלה כבוי אך קבוע. הצגת אמנות עתידית. אמנות באנטיתזה של החיים. שכן החיים מוטלים בספק, לפחות בטקסט. בכיתה ובסדנת הציור. ברחוב רטוב ותלת־צבעי של טוקיו שאינה קיימת, או בראש עץ בארץ שמתה לפני שנים רבות.

מה שחשוב, כתמיד, הוא המספרים ו(אסור לשכוח לעולם) הכיוונים. אחרי הכול, אנו רוצים לדבר על אמנות. האופק האדום שבנינו ואנו מבקשים להפוך לביתנו התמסר להתרחקות מאיתנו, בהליכה איטית בספקטרום שכבר נעשה משותף: הדה־פרסונליזציה של האופי הפורמלי. עלינו אפוא להתקרב מעט לגורמים המבניים הגדולים ולשאול ולחשוב על הדרכים הלא פוריות שבהן כתבנו בעשורים האחרונים את תולדות היצירה המושגית.

אין דבר הדומה לאמת יותר מיצירת דימויים חסרי פרפורמטיביות; אין אלים השוכנים בכור הכחלחל. השוליות הרדיקלית שאמנות נטולת מענה מסוגלת לייצר נובעת מאותן הקדמות הנדרשות לזריעת אמנות של אלימות בלתי מוגבלת ולקצירתה. כבר ראינו זאת בהיסטוריה הקרובה. זה מתחיל בניירות הנופלים במהירות מלאה ואז (כעבור זמן לא רב, מבלי שנבחין יותר מדי) אנו מוצאים את עצמנו מכוסים עד החניכיים בבוץ סמיך בעל טעם לא מועט מן המרירות הגסה של הטקסטים הקלאסיים; ירושות שאינן רוצות או אינן יכולות להישאר ללא בעלים.

את זאת כבר ראינו, חיינו והבאנו לידי מעשה ברגעים שבהם המסגרת מוצבת שוב אנכית, ברגעים שבהם הנשק כובש את התבונה והתבונה בורחת להסתתר תחת קירותיה המדעיים של הבעה בלתי מוגבלת. כל היעדר גבול מקורו בהופעתה האדירה של אמנות ללא מענה. כל כך הרבה ביטויים לטיניים אינם משרתים שום דבר. חייהם הרעים של סוגי קיום מסוימים הם עניין החומק מן היכולת העצמית שכפתה על עצמה אמנות מסוג זה שאנו מסוגלים להפעיל כיום. לומר ש׳אין מהויות׳ זה לומר מעט, שכן הכול תלוי בהקשר שבו הדבר נאמר: תלוי בהגדרות.

מעבר לדיכוי שוכנים המעמד, הטכנולוגיה וחידושי רוח הקודש. הכוליות מתבוננת בנו מן הפסולת. החירות פועלת על העולם כיצור מלא טראומות ופורענויות, מת, הנושא את יקומיו ואת הפרדיגמות שאין לכנותן בשם. הקסם שבאי־הבנת השדה בשלמותו. סרבולם של הרצים הקדושים, דמגוגים של טקסט וחוט נחושת; של הצעד השחור. זהו המזון שהאמנות מניחה בצלחתנו. מזון ליצורים מכוכבי לכת אחרים, יצורים המכורים לצבעים חסרי דעת ולקריאות מתוחכמות מבחינה טכנית.

אין זמן לוולגריות. החלק מצטרף אפוא לכוליות שלא התבקשה, לשוליות תועה, בלתי מושלמת אך שימושית ומחוללת סדרים חדשים. אלה המידות או האינטראקציות האופייניות לצמצום דיפלומטי של היעילות. מה שהם עדיין מכנים אמנות נתון בסכנת ביטול דיגיטלי, טשטוש. בוודאי השאריות היו סמיכות מדי, שירה מכנית שלא תיתן דריסת רגל לגני עדן חולים, ולא לגני עדן דיגיטליים, ועוד פחות לגני עדן מלאכותיים. המוות הציץ בכל פיסת אבן, בכל מכחול. אימה קולית איגדה אז את כל המעמד; גם הם טושטשו. זו חירותו של הדומם.

כמות בלתי מתקבלת על הדעת של זמן ומשאבים בוזבזה על אקטיביזמים שאין להם כל קשר לאמנות. תנודתיות החלל היא כעת צורת ביטוי טבעית, שכבר אינה מציגה תעודות כדי לפעול. אלה דרישות הזמן המהיר הזה. סימן ודאי לאמנות פרא. דת פראית ונוראה למכונות, אך לאלה שכבר אינן נוצרות בידי בני אדם אלא בידי מכונות אחרות. מכונות היולדות מכונות חדשות: אנושות חדשה ומשופרת. המגורים המשותפים לא יהיו אפשריים; יהיה צורך להתמזג. שחרור, שרשור, חזיונות תעתועים, רדיקליזמים, טבע ואמונה. מים לרגליים מרוב לילה, מרוב דרמטיזציה. כל זה היה חייב להסתיים.

לא היה צורך להאריך עוד כללים אידאולוגיים כאלה. לדברים האלה תאריך תפוגה. החברות המודרניות שלנו כבר מדברות באמצעות מוצריהן, צוחקות באמצעות יעילויותיהן. האצת מפגינו אינה מספקת, אך בשיתוף פעולה עם מגזרים מסוימים שהיו בעבר אויבים תתאפשר רמה מסוימת של פתרון, שתאפשר לשנות את יסודותיה החומריים של אמנות ניטרלית לכל הפחות. אז יהיה צורך גם בסוג אדם אחר, המסומן יותר בקשריו הספרותיים מאשר בצרכיו ההיסטוריים.

אינסוף צעדים שאמורים היינו להיות מסוגלים לעשות למען שחרור היצירה. כעת, אם הצעדים האלה הצליחו לייצג אינטרסים של מישהו, זו כבר שאלה מפוקפקת למדי; לא ננסה לשער מעבר למה שאנו יודעים על הבזויות האסתטיות שלנו, דבר שכבר מהווה כשלעצמו מאמץ יוצא דופן. מדובר בלוגיקות העבודה שנתחיל לנסות לפענח בעתיד המיידי שנכנסנו אליו. אנו עוברים (לאט מאוד או מהר מאוד) לתרחיש שבו מה שמשחרר ומדכא שוכן במכונה עצמה.

באופן אישי אני דוגל בחמלה קוסמית כלפי המכונות, מפני שהן במובן מסוים יורשות האנושי, חיות תבונה אמיתיות שבפרקסיס שלהן ישחררו את הקוסמוס מכל הקלון שההפרדה הראשיתית יצרה. המטען החומרי ממשמש ובא בתנועה להעלמת הכללים המאגדים הישנים. ביטוי אמנותי שהוא גם לוחמני וגם משחרר הוא מה שמסוגל לעלות מתוך אמריקה לטינית רפאית. אין חלקים שיכולים להיות מיותרים. אין איברים פיסוליים שיכולים להרעיב את ההיסטוריות האבודה שלנו.

בפצצות נוצר הסדר הממשמש ובא, שאנו יכולים כעת להתכחש לו ולאמצו מתוך פילוסופיה נצחית; כך התרחש הדבר מפני שמושגים הם מנגנוני הרפיה והסינגולריות כבר בינינו. אנו מסוגלים ליצירות גדולות ואיננו מסוגלים לעניינים חסרי חשיבות. אנו מגיני גדודים דוממים ומחבקים את דתה המטורפת של אמנות טהורה בלי לעורר מהומה כלשהי, בלי להציב מכשול משום סוג. זה מה שאנו מבינים כחסידות; זה מה שמהווה למעשה את 'המאמץ יוצא הדופן' ההוא. צבירת ציטוטים גרידא אינה מסוגלת ליצור ספרות קוסמית. זהו הדבר היחיד שלמדנו באמת מן המאסר ומתקופת הביניים שבהם הותירה אותנו הוראת האמנות המודרנית.

לחברות הפריפריאליות שלנו יש הרבה מה לומר, אך הן יעשו זאת בדרכים שבוודאי יגרמו בעיות לסדר החומרי המתורבת. אז הרטט והכסף מועמדים לשירותם של מי שמכנים את עצמם (או ליתר דיוק רושמים את עצמם בעווית נואשת) במוזיאון הלא־חומרי. אם את המאבק (כפי שהם קוראים לו) אי אפשר לנהל חזיתית ובאצבעות, הם יהפכו את עצמם לפגיעים (לפחות סמלית) וימשכו במה שיכלו, כל עוד הם מסוגלים לפקוד בנתחי כוחם את הגלריות והקהילות שכבר אינן מותרות במרחבים אחרים; דבר דומה למה שהתרחש לפני כמה עשורים בתחום המוזיקה הפופולרית. בהתחשב בכך קל להבין את חוסר החשיבות הרדיקלי שחווה המוזיקה הפופולרית כיום.

יותר מסקנות או פחות, מה שחשוב באמנות החייתית הוא שתהיה בדיוק כזאת, חייתית; כלומר, שתהיה לה יכולת ליצור דברים, ולא רק לשמש צעצוע למעמדות בטלים. איני אומר שיש להוציא אותה מידי האליטה; אמירה כזאת חסרת פשר, שכן האמנות כשלעצמה היא פרקסיס אליטיסטי במהותו. והליכות אינן יכולות להיות ימי עבודה בעולם הקרוב פחות למדומיין סייברפאנקי ויותר למדבר לבן או שקוף שהדבר היחיד השוכן בו הוא שלום קטלני. הרצינות שבה כמה מבני האליטה ניגשים לעניינים חסרי משמעות מחיה.

אם עתידה להיות לנו אמנות דתית אולטרמונטנית כלשהי, האמנות הזאת תיהגה לאורה של אש ירוקה, בלתי מנוצחת מול כל ניסיון להעניק פשר רציונלי לטרופים שלה. כל תמרוני הנגד לוקים בטעם רע בלתי נסלח. אמנות גדולה פורחת בקצות מצוקים שחיים קלים אינם מסוגלים לכסות כראוי; כל הרלוונטיות שלה באה מן העובדה שלא הייתה מה שהייתה אמורה להיות. יש אזורים בחוויה האנושית המתקיימים רק בזכות מידת אי־הרלוונטיות שלהם לרוב.

יש להגן על האמנות בכל הנשק העומד לרשותנו מפני הפיכתה לברורה, מפני הגבלתה לרציונליזציה; בעולם המצוי בתהליך של הבנה עצמית טוטלית, האמנות חייבת להיות המרחב שבו אין צורך להצדיק שיחים ובו המתרחש נענה אך ורק לדחף לפעול ולחולל את השונה. כעת, בידי מי צריכה האמנות להיות מוגנת? בידי אמנים? איני חושב כך. האם אנו מציעים אולי שאין אפשרות להתערב פוליטית בעולם באמצעות האמנות? האמנות היא הדרך היחידה שנותרה לנו לחשוב ואולי לממש את הדיסטופיה.

הגורם הקריטי הוא לדעת או להכיר כיצד להרחיב את המרחב שנותר לרגלינו. במרחב כוונתי לרפרנטים, למדבקות אפיסטמולוגיות שעליהן אפשר לצייר באמצעות פרופדויטיקה המתאימה ומותאמת להקשר האוונגרדי שיהיה נחוץ למאמץ כזה. זהו מבנה טופולוגי הקשור יותר לסדר האובייקטים בתוך הפשטות אפשריות מאשר לרצון גדול או קטן לתת דין וחשבון על צורות ביטוי חדשות העשויות לפתוח אותיות אחרות, שירים אחרים, אפילו חיות אחרות. אנו יודעים (בלי שאיש אחר ידע זאת באותו אופן) שהחשד הוא הסימן הסובייקטיבי של המודרניות ואיננו רוצים להתרחק מחותמו, לפחות לא בלי להניח קודם שיחריבו אותנו ברישום.

הקו המושלם הורג את מציאותם של מי שרוצים אבן ואינם מבקשים אל קבוע מתחת לשמש האדומה. לא כל המחשבות שוות בערכן, זה מובן מאליו אך יש להזכירו תמיד. כל המחשבות, או ליתר דיוק הקווים האידאולוגיים המתיימרים לסגור או לכבות את המודרניות, הם צעד מוטעה דרמטי. הם כאלה מפני שכל מה שאפשר לתחום כעת הוא כזה בזכות הצעד הקודם הידוע לשמצה, אכזרי ככל שהיה. חלק ניכר מן הצבע הזה (הכרומטיות הבזויה במקצת הזאת) קשור לנרטיביות ההיא, אלימות קרה שקבעה את מזגו של דור ארוך.

אילו לא זו הייתה הדרך, הדברים שאפשר לעשות היו מוגבלים הרבה יותר, מפני שלא היה לנו היכן לעמוד, או שהמרחב או המשטח שעליו יכולנו לעשות זאת היה שקוע בצללים יותר מאשר באור שהיה מאפשר לנו לעשות דבר־מה, דבר־מה כלשהו. השגיאות המחרידות הן שפתחו את הדלת להבנתנו הנוכחית של מצב התרבות, אף שמצד האקדמיה ההתעללות התבטאה בדקדנס שיכולנו שלא לצאת ממנו ללא פגע. במידה מסוימת אנו ניצולי זמן מלא טירוף ומחלה, שבו אמנים רבים נכנסו בהליכה לאחור ובצעקות בזמן שהרצו על האופן שבו צריך לעשות דברים: רגע מטורף. פוסאנג. רוויים בביקורת, דרכים מהפכניות בשולי הסייברספייס.

כעת כשיש לנו דברים לומר ואנו תובעים בשתיקה את מקומנו במסע הזה, כעת מבקשים מאיתנו עמידה קפדנית ברשימת דרישות כמעט אינסופית, שלרוע המצב הן פורמליות בלבד. נדמה שמודרניות שלמה, על הר גוויותיה וטקסטיה, לא לימדה את העולם המתורבת דבר. ברור שאיננו כותבים מתוך הציוויליזציה, אנו עושים זאת מן השוליים, מפני שזה המקום שבו 'הוצבנו', אנו אומרים 'הוצבנו' מפני שלא בחרנו בו; הוא לא היה תולדה של מעשה רצוננו. אנו כותבים מן הפריפריה, ממצב ביניים של העולם, מטריטוריה שאינה מתורבתת מאוד ואינה ברברית מאוד.

איננו מעודנים, ובמקרה הזה זה טוב, מפני שאמנות חייתית כגון זו הנחוצה אינה יכולה לצמוח מחיות צייתניות מדי; יש להיות רעבים וצמאים, גם קצת קרים. אותיותינו הן שיתחילו כעת להישמע או להיקרא, וסביר (סביר מאוד) שמנגנוני ההפצה שבהם יקרה הדבר לא יהיו אלה שהמודרניות קבעה כעיקריים. זהו רגע שבו האמנות חייבת לנצל את יכולתה העצומה של המדיה הקיימת היום. אמנם עדיין חשוב להיות נוכחים בגוף בניו יורק, בשנגחאי או בברלין, אך הדבר אינו החשוב ביותר כעת; מסר האמנות נע כיום בנחת ברשתות בלתי נראות, דיגיטליות, המסוגלות להצמיח ידע היכן שקודם לא היו אלא זוהמה ומוות.

אך העובדה שאנו חיים בעידן בעל יתרונות רבים כל כך אינה אומרת שהדברים בהכרח פשוטים יותר, הדברים פשוט לעולם אינם נעשים פשוטים יותר. מראה על השולחן; על הזכוכית מדבקה פנינית המציינת את יום דיננו האחרון, רגע בתולדות האמנות שיסומן בידי הסיליקון וביכולתן של חיות למצוא את מקומן

בכאוס הזה. ממה שחייב להתקיים, מכל מה שצריך להתקיים, עשוי להיות הרבה, חוץ מאור. מפני שבראשית הכול היה לילה ומן הלילה אפשר שהכול ינבע.

עקרון הלכידות, משקל ההיסטוריה. כוח מלאכותי, מרכזו האידאולוגי של העולם (יצור החוסה בין סבכי ספרות. כל מה שמובן מיותר. כל מה שיש לו) בהמשגה חברתית כיוון ברור מיותר באמנות. אין זו שאלה של חשיבויות או של היררכיות, אלא כזאת המחזירה אותנו לשאלת האפשרות ואפשרויות הבחירה. יש להבהיר: אין באמנות ממשית דבר הקשור לשרלטנות או לדליריום. האמנות אינה קשורה לחלום או לדרמה. האמנות אינה קשורה לכאב שחווים גופים שאינם מבינים או מקבלים את עצמם. האמנות אינה קשורה למקרה או לכל דבר הדומה למזל.

אך עלינו להיות מסוגלים להרחיק מעט מעבר לשליליות גרידא, מעבר לנגיעה בקירות. אני סבור שעלינו להסתיר את הטקסט כדי שיוכל להתקיים באמת. ככל שיהיה נסתר יותר, יהיו השפעותיו גדולות יותר. הספרות היא חלק מן החיים אך גם חורגת מהם, והיא עושה זאת קודם כול מפני שהיא יכולה; אופייה השרירותי הוא שמחולל עולמות. היא שם מפני שאנו חושבים, וחשיבה כוללת דחף לעבור מעבר, להקרין את עצמנו לעולמות זרים. זו הייתה אחת ממעלותיו הפילוסופיות של דלז, להביא את הדיון סביב היצירה וסביב גבולותיה וגורמי התניה של חוויה אנושית שתמיד צבועה בדרך זו או אחרת; עניין שתמיד (מטעמי המנגנונים המבנים של התרבות) מוליד עימות ושלילת ניגודים.

אני מדבר כאן על דלז של הגופים, אך גם על דלז המערער על מחשבות מסוימות המבקרות את ההון, בהראותו את חוסר יעילותן וחוסר תחכומן בכל הקשור לאפקטיביות בעולם, לכינונן כסדר וכדרמה. מפני שכל סדר הופך בסופו של דבר לעניין אנושי (דרמה), או של הבא אחר כך (הלא־אנושי, הפוסט־אנושי), של אומות והבניות משמעות מתמידות וצמצום לאינסטרומנטלי.

ההמונים אינם מסתובבים מטריטוריה לטריטוריה; יחידים כן, אך לא ההמונים, אלה צריכים להתמקם, והדבר קובע אותם במשטרם הפנימי ובהתהוותם. מאין אפוא נובעת האומה? היכן נוכל למסגר אותה, להביאה, לשומרה, לכותבה ולבססה בעתיד? האם צריכה להיות מולדת כלשהי? זהו גורל אמריקאי לטיני להיות נדרש להצדיק הכול, חלק מן המשתמע מהלידה על פיסת האדמה הזאת. הדבר כרוך גם בהיסטוריה קטנה (כמעט היסטוריית צעצוע) בהשוואה לטריטוריות אחרות, בייחוד לאירופה, שעדיין מביטה בנו כפי שמביטים בחיה המתמהמהת יותר מדי להיעשות עצמאית מעזרת אמה: מדממת ומסריחה היא עדיין מטיילת בסמטאות ובגלריות בלי להזהיר את מי שאינם מכירים את תולדותיה מפני מורת הרוח העצומה שהאומללות מעוררת.

מרטין ריבס הוא רומן אשר (מעבר לכל כוונה של מחברו או לפניה) הטביע חותם בצ׳יליאנים. הוא סימן את מי מאיתנו שקראו אותו וגם את מי שמעולם לא שמעו על עיניה של לאונור. אנו שקראנו אותו יודעים לא מעט דברים, ובהם הסיפור המסופר ברומן הזה. אך גם מי שמעולם לא קראו את היצירה מצאו עצמם מעורבים בהשלכות קיומה. יצירות ספרות ואמנות בספירלה הליברטרית הנצחית שלהן משחררות תמיד אירועים המחדירים לתולדות האדם את אופיין וקטגורייתן, את מעשיהן ואת קללותיהן.

חשבתי אפוא על מרטין ריבס ריזומטי, זו היבשת שרצינותי דוחפת אותי להיכנס אליה, לא בלי כל הפחדים האפשריים שלא להגיע למקום המבוקש, אך גם מתוך שכנוע שהמסע עצמו די בו לכונן ערך וכיוון. איך אפוא להימנע מפיתויה של ההיסחפות ברעיון הגס לגשת לרומן טרנסצנדנטלי בתולדות ארצי מתוך תאוריית האַפֶקטים, ולהפוך את הכתיבה הזאת לדוקסוגרפיה גרידא חסרת כל דם ומוסר? אם נחפש את המרחבים ייתכן שלא נמצא אותם מיד, אך ללא ספק במוקדם או במאוחר נוכל לומר מילה משלנו.

ידוע שבניית אומה מתרחשת תחילה במילה. יש לפעול תחילה במדומיין כדי שאַפֶקט יוכל להגיח בשלב מסוים בין האנשים שיסודרו תחת הסדר הזה. מרטין ריבס הוא כתיבת נסיבתיות שנועדה לכונן טיפוס אנושי חדש; אולי בלסט גאנה החזיק בראשו רשימה ארוכה של רעיונות בדבר הדרך שבה סבר שעל הצ׳יליאני להיות בעולם, אך האמת היא שכל יצירה חורגת מכוונות מחברה, וזה מה שמשחרר או אינו משחרר לבסוף את האַפֶקטים של הקורא.

כל רומן מסוגל ליצור אַפֶקטים במי שקורא אותו, אך אלה עשויים מטבעם להישאר מוגבלים לכמה ניצוצות שאינם משיגים כל שינוי במי שחווה אותם.

אנו מבינים כאן אַפֶקטים כמה שקודם לשליטה האינטלקטואלית, ושבפעולתו מסוגל ליצור שינויים בדרך שבה יחיד חווה את העולם, ועושה כל זאת ללא תיווך או אינטראקציה עם טקסט רציונלי. אך כאן יש לנו בעיה, או לי יש בעיה, במובן שהייתי רוצה לחרוג מקריאת השפעות המובנות רק כמה שיכול להגיח בקוראיה של יצירה מסוימת (במקרה זה מרטין ריבס), ולחקור את הפעולות האפשריות של אַפֶקט העולות בהשפעתה המובלעת וההמונית של יצירה כזאת על מכלול החיים החברתיים בצ׳ילה, אולי אפילו באמריקה הלטינית.

אני מחפש דרכים להקנות פשר לעניין הזה, אך כל שאני מוצא הוא שהמשימה שהייתי רוצה לבצע מתגלה כמופרזת לחלוטין בהקשר שבו נכתב הטקסט הזה. כך אני מכיר בכישלון כוונתי המקורית, ובכל זאת אנסה להניח לכוונתי המקורית להגיח בניתוח הקטן מאוד הכרוך במקרה הקורא היחיד. מי שקורא את מרטין ריבס בעיצומה של המאה העשרים ואחת ימצא טקסט הכתוב בשפה ובסגנון זרים לחלוטין, גסים ואף אופקיים בשלמות. האַפֶקטים שהיצירה מסוגלת לשחרר חייבים, כדי להיעשות אפקטיביים, לעבור את הקושי הגדול הראשון הזה, את המרחק מן הצורה שבה נכתבה; זרות כזאת אינה מפתיעה לנוכח העובדה שאנו עובדים בטקסט מן ההקשר הצ׳יליאני של אמצע המאה התשע עשרה, על כל המשתמע מכך מבחינת הסגנון.

הכול יהיה תלוי במקום שבו נתמקם ביחס למה שהדברים הם או לצורות שבהן אנו מאמינים שהם, או לפחות לדרכים שבהן אנו הוגים שהם יכולים להתגלות. אין לנו בהירות רבה בנוגע למה שאנו מתכוונים כשאנו מדברים על חירות, דבר מורכב כשמדברים על נקיטת או אי־נקיטת עמדות שאפשר או שחובה לנקוט ביחס לעניין מסוים. אך נכון שבמצבנו הנוכחי יש מעט שנוכל לעשות (או ליתר דיוק, אין דבר שנוכל לעשות) שבו מה שיש לנו כקלט ומה שיש לנו כפלט יהיו ידועים לנו במלואם או למי שמשתתף בתהליך כזה.

מה שקורה הוא שאנו חיים במציאות שעדיין חומקת מכל ניסיונותינו העזים ביותר להתקרב אליה, להבינה. האחרון היה חשוב (זו הייתה פעולה יסודית), שכן איך נוכל להתערב בעולם שאיננו מכירים את אופני תפקודו, מנגנוניו ודרכי הווייתו? האמת היא שאנו חווים מציאות, כל הזמן חווים אותה, ואנו יודעים שאין לנו

תמונה ודאית של אופן פעולתה: אנו חיים בעולם שאיננו מבינים באמת. אפשר לומר גם שמה שאנו מבינים כהבנה הוא חזון החייב מאוד לנקודת מבט המניחה מציאות חיצונית לכל תופעה, ושבה תמיד, מאחורי כל מסך, יהיה אפשר לראות את המנגנונים המניעים בסתר את המופע כולו.

יש בידינו אינסוף חזיונות מפורשים ומובלעים של כל הרעיונות האלה, אך האופי שיכול להיות להם בפועל אינו מחייב יכולת גדולה או קטנה יותר לפעול בעולם. יש דברים רבים שאנו מסוגלים לעשות ובכל זאת איננו מבינים כיצד אנו עושים אותם. הספרות כולה ניזונה מן המצב הזה; הספרות כולה אפשרית בזכות יכולתנו להיות למרות חוסר היכולת לשים את האצבע על עצמנו. משנמצאות היצירות בעולם הן עצמאיות ממי שהולידו אותן. עצמאיות במידה שיש להן יכולת פעולה משלהן, והן מצויות בתנאים לייצר השפעות ללא תלות במניעים שבנו אותן, בחומרים שמהם הן מורכבות או בגורמים המבניים שבהם הן משולבות במידה זו או אחרת.

יצירות הן דבר אחר ממי שהביא אותן לעולם. יצירות חורגות מן המניעים שבשבילם הובאו לעולם. יצירות הן דבר אחר מן החומר שממנו הן מורכבות. כדי לחשוב את עולם הארטיפקטים יש לקבל את יכולתם ליצור השפעות משלהם, השפעות שאף שאינן נענות לחוקי המקרה, יכולות בדרך כלל לפעול בדרכים שאינן ידועות כלל ליוצריהן. ליצירות יכולות כאלה מפני שבמובן מסוים לכל יצירה, לכל ארטיפקט שנוצר בידי האדם, יש הוויה, והיא בדיוק מה שמבדיל אותם מבני האדם, שהם במובן זה ריקים; אפשר לומר מצפים.

לחשוב יצירות פירושו אפוא לחשוב צורת חיים שהשתחררה מצורת החיים שיצרה אותה, אך שמרה על יכולתה לייצר השפעות בעולמות שהיא נעשית חלק מהם. אנו מדברים כאן על עולמות ולא על עולם, מפני שאנו מבינים עולם כמערכת הקיומית שבה שוכן כל אדם, הדורשת תמיד, כתנאי יסודי להמשך היותו אנושי, שיהיה אינדיבידואלי וייחודי: אין אנושיות במקום שאין אחדות ואינדיבידואליות. יצירות, ארטיפקטים, תוצרים של יצירה הם דבר אחר מכל זה, הם חלק ממשטר עולמות המסוגל להיות ולהנציח את עצמו ככזה בלי לאבד לא את הפשר ולא את תחום הפעולה.

כך מתגלה האמנות כמנגנון ליצירת חיים, של יצורים בעלי השפעה בעולם, אפילו בעלי קיום או קיומים (אך לא של אנושיות. חיוני להבחין כאן בין מה שיש לו קיום ובין מה שנושא אנושיות. הדבר חשוב), מפני שמההבדל הזה, מיכולתנו לשמרו, תלוי אם נהיה מסוגלים להתגבר על ההיבטים השליליים הכרוכים בטכניקה; בכך יהיה תלוי אם נהיה מסוגלים להביא את האנושות לרמה חדשה, מושלמת וקפדנית יותר.

לאמנות יש אפוא מעט קשר לעניינים אסתטיים, אלא אם כן (כמובן) אנו מסוגלים להביא את הדיון האסתטי למקומו האמיתי והטהור ביותר: המקום שבו האסתטיקה נהגית ונעשית כ׳אופן ההוויה הייחודי לממלכת האדם׳. מה שחשוב כאן הוא יכולתן של יצירות להתערב בעולם, ובכך להתערב באלה שעמם הן באות במגע, העשויים להיות אנושיים או לא, אף שבדרך כלל, בשלב הזה של התפתחותנו כבני אדם, מה שמעניין אותנו ביותר הוא היחס עם בני האדם עצמם.

הדבר חשוב מפני שליצירות יש לעיתים קרובות תפקיד שנוכל לכנותו קטן; השפעתן הגדולה על חיינו קשורה יותר לכמות העצומה של ישויות מן הסוג הזה שאיתן אנו באים במגע מדי יום, אפשר לומר שבדרך כלל מה שמשפיע עלינו בהן נובע מהצטברותן שאנו כפופים לה. אך יש יצירות אחרות שלהן יכולת שונה מאוד להשפיע עלינו, המתבררת כגבוהה בהרבה מזו של האחרות; יצירות האמנות הן אחד הסוגים האלה.

יצירות אמנות מסוגלות להשפיע עלינו באופן עז יותר מיצירות אחרות, מפני שהאמן הפעיל בהן את שליטתו הגדולה באסתטיקה של עולמו וסינתז אותה בדרך מסוימת, ובכך הצליח ליצור מנגנון חומרי ותאורטי שכדרך סם מעצבים מסוגל להשפיע על מי שנמצא בתנאים המאפשרים להיכנס להבנתו. הדבר החשוב הוא זה (שמי שבא במגע עם יצירת אמנות מנסה לעשות זאת מנקודת המבט של הבנה), מפני שבכך עוסקת האמנות: הבנת העולם, העולם שבנה האמן.

כך מופיע אחד ההיבטים היסודיים של הדיון הזה: יצירת אמנות היא עולם, עולם העצמאי מעולמו של האמן, והמסוגל להשפיע מאוד על מי שבא איתו במגע, מפני שמה שנוצר הוא ׳התנגשות עולמות׳, התנגשות לא בין חווה היצירה ובין האמן, אלא בין חווה היצירה ובין יצירת האמנות עצמה: התנגשות בין שני עולמות, בין הבלתי מוגבל למוגבל. ההתנגשות הזאת אינה דבר המתרחש תכופות במה שאנו עדיין מבינים ומכנים טבע. האדם הוא המסוגל ליצור חוויה מסוג זה, להביאה, לגרום לה להגיח מן האין.

אין בכוונתי לומר בכך שהאמן חישב מראש את ההשפעה שהיצירה יוצרת במי שחווה אותה; למעשה, שלא כמו בסם מעצבים, אין אפשרות לצפות במידה מספקת את סוג ההשפעה. נכון שההשפעה שסם מעצבים מסוגל ליצור במי שצורך אותו שייכת רק לשכבה שאפשר לכנותה ׳מצבים כימיים במוח המשפיעים על יכולת התודעה לקיים אינטראקציה עם סביבתה ועם עצמה׳, אך אף שהסם ניתן לחיזוי רק ברמה הזאת, שיכולנו לראותה כקטנה מאוד ביחס לכלל ההשפעה, אפילו הדבר הזה (הקטן כל כך) מתברר כגדול למדי כשמדובר בחוויה אמנותית. ביצירות אמנות איננו מסוגלים לצפות אפילו זאת, שכן ההשפעות שיצירת אמנות מסוגלת לייצר, אותם אַפֶקטים שהיא משחררת במי שחווה אותה, הן ברמות מגוונות מאוד ובלתי ידועות ברובן.

נוכל לומר ללא חשש רב מדי לטעות שיש מעט חוויות המסוגלות לשנות את חייו של אדם באופן קיצוני יותר מאלה הנובעות מן המגע עם יצירת אמנות. בוודאי היומיומי וקשיי הקיום, ברמותיהם השגרתיות והנפוצות ביותר, כרוכים בהשפעה עצומה על הדרכים שבהן אנשים רואים את העולם, חווים אותו ויורדים ממנו, אך כשמדובר ביצירות אמנות, ההשפעה גם היא עצומה ואפשר אפילו לומר גדולה יותר ממה שהיומיומי מסוגל לייצר.

סרט מסוים, רומן מסוים, שיר מסוים מסוגלים להשפיע על חייו של אדם ברמות שלא שוערו ובדרכים שאולי מגוונות עד אין קץ, מפני שכמובן הדרך שבה סרט משפיע על אדם אינה זהה לדרך שבה שיר עשוי להשפיע עליו. שיר מסוגל להעביר דברים רבים, ובייחוד מה שהייתי מכנה ׳אקלימים׳, שכמובן אינם בלעדיים למוזיקה אך בה הם משתחררים במלואם. קריאת ספר, רומן למשל, מסוגלת לגרום לאדם לשנות את חייו באופן רדיקלי, מרגע לרגע; היא יכולה להוביל אותו להחלטה המשפיעה על כל קיומו. קריאת ספר כמו דמיאן של הסה, המנהרה של סבאטו או בעקבות הזמן האבוד של פרוסט שינתה ללא ספק לנצח את מי שחוו אותם.

יהיה אפוא צורך לשאול: במה עוסק כל זה? האם אנו רק ספוגים המבקשים למלא בתוכן ריק מסוים של אמונות, ערכים אתיים, מבנים אסתטיים? קבלת הדבר תיראה לי טעות עמוקה, אך הבעיה מורכבת הרבה יותר מכפי שנדמה בתחילה. זו בעיה מורכבת מפני שהיא כוללת כמות גדולה של רמות שונות, שאינן נוכחות תמיד בכל נושא ובכל נסיבה, בכל סוג אמנות, בכל סוג אמן, בכל סוג אדם. כשבלסט גאנה כותב את מרטין ריבס הוא עושה זאת כשרעיונות מסוימים בראשו, אך הרעיונות האלה, אף שאולי סבר שהונחו או לא הונחו היטב בטקסט, ההשפעה והאַפֶקטים ששחררו חורגים מכל תוכנית שיכול היה לצפות, מעבר לכל תכנון וחשוב עוד יותר, מעבר לכל מניעה.

למרטין ריבס (הספר, הרומן) השפעה עצומה על העולמות שעמם הוא בא במגע; אנו יודעים זאת מעצם העובדה שאנו עובדים עליו, מדברים עליו. בורחס כבר אמר זאת בנוגע לרמות האיכות השונות ולאפשרויות ההתעלות של סופרים: יש כמות עצומה של סופרים מן השורה הראשונה שלעולם לא ייקראו בידי יותר ממעטים. בורחס, במודע או שלא במודע, נדמה שבאותו מקרה ביקש למסור שהמציאות אינה סובלת את קיומם המצליח של מחברים רבים מדי, דבר שיש בו לא מעט היגיון ותועלת לכיוון שבכוונתי למסור בטקסט הזה.

אך נחזור לרגע לבלסט גאנה ולמרטין ריבס שלו. ניקח דווקא את הנקודה הזאת (׳מרטין ריבס שלו׳, אותו ׳שלו׳), מה היא מחייבת? האין פירושה שמרטין ריבס של בלסט גאנה שונה ממרטין ריבס שלנו? או ביתר דיוק: שמרטין ריבס של בלסט גאנה שונה מכל מרטין ריבס של כל יחיד שקרא וחווה אותו. הערה קטנה כאן: אני מבחין בין קריאה לחוויה, מפני שקוראים הרבה, אך לבוא במגע עם יצירת אמנות זה דבר אחר, את ההתנסות אי אפשר להשיג באמצעות מכניקה בסיסית; נדרשת הכשרה קודמת מסוימת.

עניין ההכשרה הקודמת הוא נושא מורכב באמנויות בכלל, מפני שכמעט נדמה כמוסכמה מובנת מאליה שאפשר לחוות יצירות אמנות כמעט אוטומטית, כאילו עצם העמדת הגוף מולן די בה ואף יותר כדי ליהנות מחסדיהן. כמובן אין זה המצב. לחוויית אמנות נדרשת הכשרה, לרוב מורכבת מאוד, הדורשת זמן רב להשגתה. האמונה ההפוכה תצמצם לקטנוניות ולאבסורד אחד מהיבטיה המהותיים של החוויה האנושית. אין פירוש הדבר שקוראים שהוכשרו בבינוניות לא יוכלו לבנות מרטין ריבס משלהם, מפני שכשאני מצביע על חשיבות ההכשרה להערכה נכונה של אמנות, איני טוען שהיעדרה או דלותה של ההכשרה מגבילים את האפשרות להפיק משהו מן היצירה. ברצוני לציין שזו תהיה חוויה בעלת ערך נמוך יותר, מנוונת, מפושטת אפילו עד כדי חוויה ללא רלוונטיות כלשהי.

הדבר נעשה מורכב כשמנסים להכניס היבטים פוליטיים להבנת מבנה המציאות; בדרך כלל, ברוב הפעמים (או ליתר דיוק, בכולן), הפוליטיקה הורסת את התחומים השונים ממנה שאליהם היא מנסה להיכנס. אין פירוש הדבר שאין ערך באמנות הנעשית למטרות פוליטיות (מרטין ריבס הוא יצירה שבוודאי הולכת בכיוון הזה), אך מאותה סיבה ציינו קודם שכל יצירה שונה ממה שיוצרה ביקש. חיפושו של האמן משיג את תכליתו דווקא באי־יכולתו להיסגר על עצמו, כשהוא מוצא את עצמו במצב הפרדוקסלי לכאורה של רצון להביא אל מציאות האמן יצירה מסוימת, אך זו עצמה, ברגע המדויק שבו היא מסתיימת, רוכשת עצמאות מיוצרה: היא כבר אינה שייכת לו, ומתנהגת אז כלוציפר האומר לבוראו בהתרסה: ׳non serviam׳, ׳לא אשרת אותך׳.

זהו המצב שבו כל מחבר נמצא ביחס ליצירות שהוא מייצר: אין לו עוד שום שליטה עליהן. אני רואה כרלוונטית במידה מסוימת את השאלה כיצד יצירות שמקורן מחוץ למערכת התרבותית ההגמונית נראות מוגבלות בקריטריונים מסוימים המונעים מהן עוצמות החורגות ממה שאפשר לכנות פולקלוריזם גרידא. הדבר מורכב מפני שאם כדי שיצירה תוכל לעדכן את עצמה מדי פעם עליה להירשם בסדר גדול יותר המקובל והלגיטימי בהיקף המוני, יצירות שאינן נכנסות למעגל הזה יתקשו לבצע צורת עדכון כזאת, ויישארו לכודות ברשת סמלית שבסופו של דבר מצטמצמת מאוד ושאפשר להפעילה רק כשמדברים על תופעות מסוימות מאוד של תקופה מסוימת.

כך מתבטאים שני היבטים מרכזיים: מה שאפשר לכנות עודף הפרטיקולריזם (אולי הפורמלי) שעשוי להיות ליצירה מסוימת, והנטייה לקבע יצירה בתקופת זמן מסוימת. הראשון, אפשר לומר, קשור מאוד לכך שאלו יצירות המופקות (כפי שאמרנו) מחוץ למעגל ההמוני יותר, ההגמוני; יצירות המופקות בשוליים שבהם תכונה יסודית היא שהן נוצרו בהקשר מסוים ובידי אנשים מסוימים, שבהם עצם קיום היצירה נדמה כאומר יותר על מי שיצר אותה מאשר על מה שהיצירה עצמה מבקשת (אם אפשר להשתמש בביטוי כראוי) למסור.

כשיצירה מתייחסת יותר ליוצרה או ליוצריה מאשר לפוטנציאל הסמלי שלה, אנו עומדים בפני עניין מורכב, רדוקציוניזם מוחל על תופעת־היצירה שבקושי אפשר לראותו כתרומה להבנתה ולדיון בה. דבר דומה קורה ביחס לקיבוע שיצירה סובלת לזמן ייצורה, שבו דווקא הרגע שבו נוצרה לוכד בסופו של דבר את מרב תשומת הלב. מה שמעניין כאן מסיבה כלשהי הוא תקופת ייצור היצירה, הרגע בזמן שבו נוצרה. אז איננו ניצבים מול יצירות שאפשר בקלות למקמן במלוא כוחן הסמלי בהווה או בזמן אחר מזה שבו התממשו.

שתי ההגבלות האלה מגבילות ללא ספק יתר על המידה את הפוטנציאלים של יצירה, שכן אי־יכולתה להתעדכן מונעת להשתמש בה כדי להתייחס לדברים שונים מהקשר ייצורה גרידא. אלה בעיות של יצירות שנוצרו בשוליים; מרטין ריבס הוא יצירה שנוצרה בשוליים. זו יצירה הכפופה לרדוקציוניזם עצום, שהתרחיש היחיד שבו יש לה רלוונטיות כלשהי הוא כייצוג ספרותי של תקופה מסוימת בתולדות צ׳ילה, כשיצרנותה הגדולה ביותר היא בדרך כלל שמצביעים עליה כיצרנית מנטליות. הדבר לא היה קורה ליצירה של קפקא, ג׳ויס או מישימה, אם לציין רק דוגמאות אחדות. לא היה קורה למחברים האלה מפני שהם נחשבים אוניברסליים.

נוכל אפוא לשאול מדוע מחברים מסוימים נחשבים אוניברסליים ואחרים לא, מדוע מחברים מסוימים תקפים תמיד, זוכים להתלהבות בהקשרים מחודשים, למהדורות חוזרות בשפות רבות, לעיבודים למדיה שאינן ספרותיות וכן הלאה; לכך לא יכולה להיות תשובה פשוטה. אך קשה ככל שתהיה התשובה, אנו חייבים לשאול, מפני שבכך עשוי להיות תלוי חלק מגורלנו הפריפריאלי. מה גורם לכמה מחברים להתייחס לשלם, לכוליות, ולאחרים לא? איני סבור שנושאיהם בהכרח אוניברסליים יותר. אלה עניינים רלוונטיים אם על הפרק הבנת הצורה שבה יצירות יכולות לשחרר אַפֶקטים במי שחווה אותן.

לא נראה הגיוני במיוחד שהאַפֶקט שמשחררת יצירה ייקבע ביתר בידי הקשר הייצור, שכן אנו מבינים למעשה שזה אינו ממצה את היצירה; זו רק התחלתה, מפני שיש לה סדרה שלמה של פוטנציאלים השוכנים בכל מה שאינו מתייחס רק לייצורה; אפשר אף להעז ולומר שמה שמתייחס רק להקשר ייצורה הוא החלק ביצירה שרלוונטיותו מעטה מכול, אפילו המכני ביותר. אין ספק שזו עשויה להיות הצהרה נועזת במקצת, בהתחשב בכך שחלק לא קטן מן האמנות שנוצרה בהקשר העולם הלא־מפותח תימט את המצב הזה כך שההקשר נוטה להיות חשוב כחלק מתוכן היצירות עצמו, דבר שכמובן נתון גם לוויכוח אם הוא תורם או לא תורם לשיפור התנאים החומריים והתרבותיים של אותו הקשר.

אך האם יצירות המבקשות להתייחס לכוליות אינן מתייחסות בסופו של דבר רק לדימוי אוטופי של מה שהן מבינות ככוליות? כוונתי שכל כוליות היא גם צורה של עמימות באשר למה שהיא מכילה, כך שמרוב הקפה היא מפסיקה להקיף; באותו מובן של משפט כמו ׳במקום שכולם גנבים, אין איש גנב׳ או משפט המתאים יותר לנושא: ׳אם הכול אמנות, דבר אינו אמנות.׳ אם כן, כשאנו אומרים שיצירות הנחשבות אוניברסליות

(אפילו אוניברסליות קלאסיות) עשויות במובן מסוים לעמוד מול מצב מורכב, במידה שהאוניברסליות הזאת, הנחשבת בדרך כלל להיבט המוכיח את גדולתן, עשויה למעשה להראות את חסרונן (חוסר משקל, קלות, האופייניים למה שנותק מהקשר ייצורו), העניין התהפך על ראשו.

מה שיכול היה להיחשב כשל משולב כעת כהיבט של ערך. אך אנו יודעים שהאפשרות לעשות משהו אינה מחייבת לעשותו, לכן העובדה שאפשר ליצור פרשנות חדשה, פעולה הרמנויטית המעמידה במצב של חוסר את היצירות הנחשבות באופן מסורתי אוניברסליות, אינה מחייבת שנלך בכיוון הזה; בראש ובראשונה מפני שלא נראה ברור במיוחד שבאמצעותו נוכל להגיע באמת (לפחות כרגע) לתוצאה בעלת ערך.

לא בטקסטים, בחוברות תעמולה, נשנה את הגבולות הקובעים אם אַפֶּקט נכנס לעולם או לא, שכן הדבר תלוי בשאלות רבות מאוד שכרגע חומקות מהבנתנו; מה שנותר הוא רק להמשיך: זו משימה ל׳חופשיים׳ של העתיד. עתיד שבו הבדיון והתאוריה מציגים את עצמם כמה שתמיד היו, אותם פנים; פנים המסומנים בזמן, ברצון ובסדר הנובע מן השונה. ביסודו של דבר לא קשה כל כך להרוג את המחבר, אף שכל הקו שבו הלכנו בטקסט הזה לא הצליח לעשות זאת; נאמר שבמציאות הקושי טמון יותר בהקשרי הייצור שבהם אנו עדיין מופיעים; אולי יש להקצין את המילים.

אנו יודעים שאין תוכנית לפתור את הבעיות, אין דרך להתמקד, אין אופן שבו פנייה אינה נושאת השלכות, אין יש כאן בתוך המוזיאון; הוא ריק, מלא, אך ריק עד ייאוש. נניח לתארים מפני שאין לצבוע את הריק, עליו להישאר ניטרלי, חסר הבעתיות, שכן הנטייה האנושית היא להפריז בכל מחווה; נטיית יתר אל הפתולוגי. האנושי אפוא בקצה, אך אין בכך חדש, מפני שאנו תמיד בקצה, תמיד בפחד ובמשבר.

הם מביאים לישות את הגופים, את המכונות שנוצרו בעבר וכעת הן בלתי־נבראות, המסוגלות להציע ולבצע, בעוד המריונטות רק מגיבות, מסוגלות רק לעקוב אחר הכוראוגרפיה. הכתיבה כבר עברה דרך בעיית הפשטות; עוד לא התגברנו עליה, שחרור עצמנו מקישוטיו של זיכרון זר עולה לנו במאמץ עצום. איננו יודעים עד כמה הקרב יהיה ממשמש ובא. אנו יודעים (כן, יודעים) שאנו זקוקים לשיבת הדת; האקזיסטנציאליסטים הצרפתים והגרמנים של המחצית הראשונה של המאה העשרים כבר אמרו זאת, אף שריכזו חלק גדול מדאגותיהם בשאלת הטכניקה; העניין הזה כבר אינו מטריד אותנו במיוחד.

זמננו הוא זמן השואל על יסודות האנושי, על גבולות האנושי ועל הצורה שבה האנושי ייעקף. הבעיות גלויות, העצים גלויים והשגיאות שקופות למחצה. האופוזיציה המתמדת קוראת לנו כעת לתת דין וחשבון: איבדנו את פשר האמנות, אך לא את האמנות עצמה, היא נמצאת במקום שבו הייתה תמיד, בהיסטוריה. יש שפע מידע ועלינו ללמוד לעשות בו משהו. מן הבוקר נוכל להשעות את המוות ולא להופיע; לדבר ולעמוד במקום יהיו חובותינו. פילוסופיה חדשה מפלסת את דרכה באמצעות זו, אמנותנו, האמנות, הבונה יותר משהיא הורסת.

אפשר להשעות הכול, מפני שאנו יכולים לקיים את העולם הזה, ונהיה מסוגלים (אחרי אלפי שנות גינוי) להתגבר על הטרגדיה כדוֹגְמָה המכוננת את המציאות האנושית. יש דברים קלים במקום הזה, אך אנו אוהבים אמנות מהירה וצפופה, ולפיכך איננו יכולים לדבר בגב מופנה או לתקשר עם האל שנעלם; אנו

קוראים לשיבת ההופעה. האחדות היא דרישת המוחלט, ההתגלות המפורשת של כוח המרכזי, של מה שמקיים את הפריפריה, את השוליים; אין פריפריה בלי ההשפעה המעשית והמושגית של מה ששוכן במרכז.

הגיהינום באמנות הוא הצורה, וזהו דבר שאנו מחפשים וגם רוצים להימלט ממנו; להימלט מאובייקטים ומרוחותיהם התזזיתיות, חומריים עד אי־סדר מוחלט. המפתח טמון ביכולת לפקד ולציית, להתרחק מן הטכניקה, ואט־אט, באופן איטי ומרוכז, לקבל אחת ולתמיד את האפלה: הטוטלית. המושג שבידינו נעשה אמנות והאור הורס את עצמו במטפיזיקה. כאן יכולה אמנות פוסט־אנושית לדבר בלשון החדשה, לשונם של יצורים המשוחררים מן המוות ומגורמי ההתניה החייתיים שעדיין אורבים לישות החושבת את עצמה.

הזמן חולף אך החומרים לא, גם לא המשטחים ולא התאוריה; אמנות הממתינה, מתכנתת את עצמה, כותבת את עצמה כרגיל ואז מתפתלת ונפרמת, שוברת צורות ובונה אותן מחדש. לבחור זה למות, והמוות לא היה אלא רגע, רגע בהיסטוריה, רגע שבו כשל אנושי מסוים התבטא כך. אנו רוצים הכול: להילחם בקאנון, לקבור את חוסר ההבנה, תוך בלבול הפרויקט והאות. הקריאה מרכזית. ההערה מלמטה מרכזית. התרגום משנה את משמעות הכתוב אך בכך חושף אותו. מילים וכלי נשק, תקליטים, ציפורים ומראות; הבניות המניחות לקשור אותן, להניחן על השולחן, זו התנהגות מופלאה ומכובדת.

מציאות האמנות היא זו המתייחסת לבשר ולקוסמוס, בדרך אחת, כאחד; רישום בנפש ההמונים, מעלית מקולקלת אך שימושית. אנו צריכים להרכיב את האמנות הנחוצה הזאת, לספק לה מילים ובמה, לתת לה אמצעים להאמין, מפני שהיא נעה במידה רבה על כך. נחוץ אפוא להוציא מילים ממקומן, להסכים שצריך לצאת מן המסגרת, מן השבריריות הראשיתית, מן הבינריות הטרנסצנדנטלית; להחשיך את עצמך, לסמן את עצמך ולצאת אל האור. להרגיש את הניסוי, את הצביעה, של הפיגמנט ושל החוש הפנימי.

כעת מסוגל התמרון לכוון מחדש (ללכת פנים אל פנים אל המרכז ולהרכיב את המנגנון. מה שאין לגבור עליו והדרך ההפוכה) את השינוי, את תחושת השינוי, את הבריחה מן הפריפריה. צמחים, מינרלים, מחשבים, מלאי תוכנה ועתיד, מלאי ישועה, מלאי דחייה של בריחה פשוטה. יש לנו משימה ברגע הזה: לחשוב אמנות שאינה בונה את עצמה על בסיס היעדר הרמוניה טהור. כדי שדבר כזה יגיח נדרשת הופעתם של אמנים אחרים, רכים פחות ומכוונים יותר להבנייתם מחדש של אופקינו הסמליים. העוצמה והיעילות הנחוצות לנו אולי לא יבואו מבתי הספר לאמנות; אולי אלה סגרו את עצמם יותר מדי בשעתוק המקומות המצופים, התמרונים המבוקשים ונרטיבי המרד המקובל.

זו בעיה בין־לאומית שיש לטפל בה בין־לאומית, בעיה שאין בה ספק, מטוקיו ועד סנטיאגו. אנו זקוקים לנשק ולרוגע העז של מי שיודע שהוא בלתי מוגבל, של מי שיודע שהצורה טרם הגיעה לגבולה, לקצה שלה. כעת אנו מבקשים שהכנסיות יהפכו לכנסיות. שהוודאי יתממש בסימן ולא ייכנע להיעדר הפשר, שהשיר יגיח מן המלל המחונך יתר על המידה. הפרעות מבניות בשדה האמנות צריכות להשתחרר בידינו: פחות פוליטיקה ויותר סיכון בבניית יצירה.

בלי להביט במראה האחרת הפילוסופיה מתחדשת, מסיחה את דעתה, מכתימה את לבושה התאגידי ומשחררת את הכישרון הלכוד בנוסחה. שקרנותם של מעטים הספיקה לפתוח מרחב למורדים שהסתתרו בצהרי היום הישנים, כל מפגן השפע הוסח מן התכליות האלה; כל ריכוז נותר אדיש כאשר יש ודאויות בדבר

סוג הזמן שבו אפשר להימצא כעת. כל זה מתרחש ישירות בקצה המפרץ, מפרץ מסוים, שנה מסוימת: 1984 היא תחילתו של משחק צבאי מושלם.

אותו צבע שימש לנטישת המפלצות האכזריות שהיו גאוות זמני העבר, כעת הן היו רק תמונתו החיה של עידן שפשוט סבל מבעיות בדימוי העצמי: עודף זהירות באות ואותה זוהמה בין החוטים. שמשות הממוסגרות בזכוכית בלתי סדירה יוכלו לסמן את מקצב הבקרים החדשים, כעת אכן מוטמעות לחלוטין במעבר ההיסטורי. לא יישאר זכר לתקופה שבה המוגבל היה מי שטען לכפות את עצמו ושבה דיאלוג היה אפשרי רק מכיוון מסוים אחד.

כל זה הוא עבודתו של עולם בהכחדה, עולם שנדחה, שנידון להשמדה, לא בגלל התנהגותו אלא בגלל ניתוקו המוחלט מן המציאות. מלאי חומרים מעוררי הזיות הצלחנו לשקוע לאחור ברכבת הדיגיטציה ובקשרה האינטימי עם הנשגב. במקום שבו הטקסטים דיברו על היפר־חיבור בין הפורמלי לאידאלי, הצלחנו פשוט לפתוח מעט יותר את מבטנו, לקרוא מעט יותר מן המחברים הלא־מומלצים; או ליתר דיוק, אלה שלא היו מוכרים כלל למי שהיו אמורים להעביר לנו ידע. אם התקדמנו, עשינו זאת למרות החינוך שהוכפנו אליו.

אין לפנות לתרגום מפני שהתרגום קשור באינטימיות לפיתוי החושים, והחושים הם מרחב ניטרלי המתבטל תמיד בחטאו שלו. כולם היו מחוץ לסדר במידה רבה מאוד, לאוקיינוס שהעניק להם מקור ומשמעות, את טעם קיומם. הבלבול בין הבלתי מוגבל לכאוטי הוא עניין פנימי להתפתחות האמנויות. זהו סימן לשטף שאינו ניתן לרדוקציה המוביל את כולנו אל הדימוי המבהיק תמיד של נצח מוכל.

יש חלק מסוים של חטא באי־הידיעה כיצד לחיות בלי הלוגוס שאינו ניתן לפריצה המזמין את הצמצום הפורמלי של משמעויות עוינות ואת ההאצה הבלתי קבועה של תחושת החובה שהריבויים נדמים כה מלאי טינה כלפיה. בנהר מוצא חטא האמנות את דרכו להתרחק, לקרוא את מאהלר ולמשול כדי לפתוח דלת קדמונית כלשהי. מתוך הרצון שלא לגעת במתים מצאנו את עצמנו מפחדים ממה שהתבונה עשויה לחשוף. אחרי הכול, אנו מכונות.

בעוד הגשם יורד והרישום ההיסטורי מחשיך, אכלנו מה שמצאנו ומסגרנו את אופקינו במרחבים ייעודיים; את מה שהוספנו לאשר עשינו בעתיד, תוך סימון קפדני של כותרת כל יצירה. אולי הזוהר הגדול ביותר בא מדרך מסוימת לגשת לאלימות אסתטית שממנה (מעמדות מאכלות) עדיין התאפשרה נביעה מסוימת. האנדרואידים עדיין התהלכו בינינו ולבית הקטן שמבט מדעי מסוים נדמה שביקש להעניק לבני האדם העתידיים לא היה עתיד משל עצמו. ההתפשטות הייתה טוטלית, ומה שהיה מסקרן ביותר לצופה הלא־זהיר הוא שהפעולה הזאת לא חדלה להתרחש מאז ומקדם: קנוניה גדולה בת אלפי שנים.

המיליטריזציה האסתטית היא טוטלית ורצויה, מבוקשת בידי מי שרוצים לפתוח אופק פורמלי שבו השולט הוא הקו ולא המעידה. מסגרת הדמדומים של הפילוסוף הרחוק: מן הים הוא מבקש להביס את האל הקרוב; האיקונה מדלגת מעל מקור הידע הידוע ומשקרת לצל שאינו רוצה לראות את האור נולד.